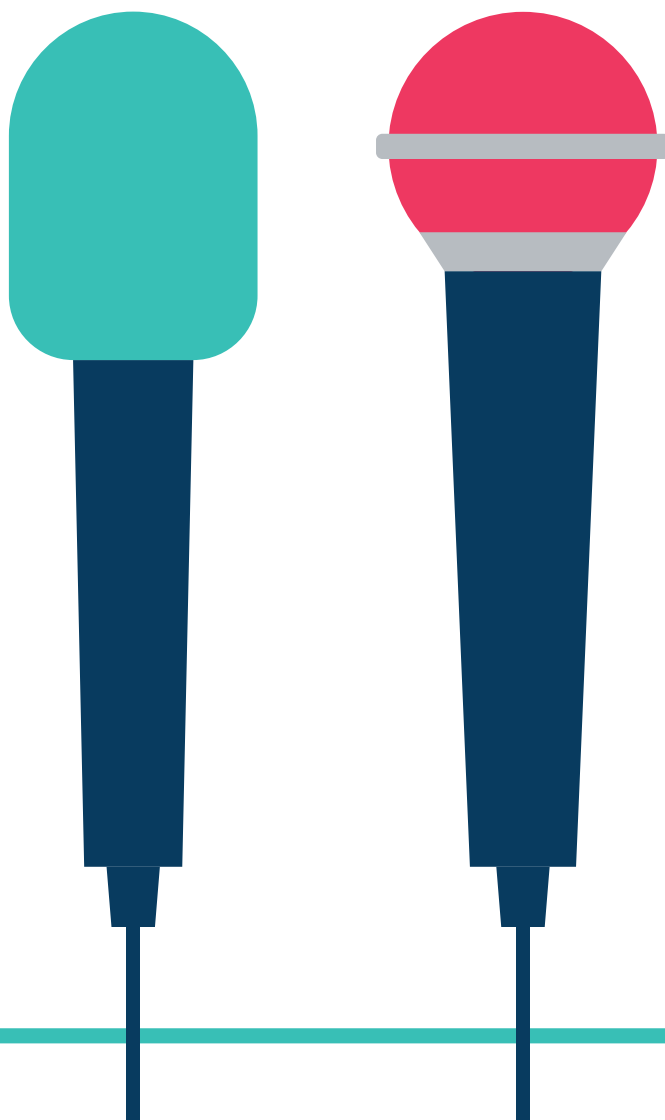

Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat
2022

Igualtat i Comunicació

Reflexions i bones pràctiques per
al tractament de la diversitat
i la igualtat social

Govern d'Andorra

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ.....	3
MARC LEGAL.....	5
BLOC A. INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA.....	10
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	10
2. Diagnosi.....	11
3. Recomanacions.....	12
BLOC B. JOVENTUT.....	13
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	13
2. Diagnosi.....	14
3. Recomanacions.....	15
BLOC C. IGUALTAT ENTRE DONES I HOMES I ABORDATGE DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE.....	17
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	17
2. Diagnosi.....	19
3. Recomanacions.....	22
BLOC D. DIVERSITAT SEXUAL I DE GÈNERE – PERSONES LGBTI.....	27
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	27
2. Diagnosi.....	29
3. Recomanacions.....	30
BLOC E. DIVERSITAT SOCIOCULTURAL I ÈTNICA.....	33
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	33
2. Diagnosi.....	34
3. Recomanacions.....	35
BLOC F. PERSONES GRANS.....	38
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	38
2. Diagnosi.....	38

3. Recomanacions.....	38
BLOC G. PERSONES AMB DISCAPACITAT.....	40
1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú.....	40
2. Diagnosi.....	40
3. Recomanacions.....	41
CONSEQÜÈNCIES.....	45
BIBLIOGRAFIA I RECURSOS D'INFORMACIÓ.....	47

INTRODUCCIÓ

Des del moment en què naixem, o abans fins i tot, des del moment en què es pensa o s'espera la nostra arribada, hi ha una sèrie d'expectatives que s'activen en el nostre entorn social més directe. Apareix la curiositat sobre com serem físicament, a qui ens assemblem, allò que ens agradarà... i, de forma més o menys conscient, es generen determinats ideals en aquest sentit.

Aquestes creences, però, no són fruit exclusivament d'una visió personal i individual, sinó que l'entorn sociocultural que ens envolta hi influeix i, alhora, condiona el desenvolupament de la persona. Amb la interacció amb altres persones i institucions i amb l'acumulació de diverses experiències, s'integren les estructures socials vigents i s'instaura una diferenciació entre les actituds, els comportaments i els valors considerats com a positius o acceptables i els considerats com a negatius o inacceptables; tot dins del marc de la societat en concret en la qual es viu.

Aquest procés de socialització, que té un objectiu adaptatiu, pot consolidar alhora un entorn limitador, desigual i discriminatori, especialment per a les dones i els grups socials històricament vulnerats (infància, adolescència i joventut, persones grans, persones amb discapacitat, persones migrants o d'ètnies minoritàries i persones LGBTI). I és que encara en l'actualitat ens trobem en una societat en què la diversitat no sempre és ben vista i en què determinats cànons en relació amb l'aspecte físic, l'edat, el sexe, l'orientació sexual, l'origen, la identitat o la condició socioeconòmica i cultural que se'ns atribueix tenen un impacte directe en la manera com l'entorn es relaciona amb nosaltres i com nosaltres en relacionem amb l'entorn.

Tenint presents aquests aspectes, la implicació conjunta de la ciutadania, i de cada persona en particular, és vital per a la desconstrucció d'aquestes discriminacions i normativitats limitadores i per a la prevenció de les violències que s'exerceixen com a conseqüència de les mateixes discriminacions i normativitats. Així mateix, quan a més ens trobem en una posició significativa, el rol que s'adopti resultarà encara més primordial.

És en aquest punt que el Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat i els mitjans de comunicació tenen un paper clau i, per aquest motiu, s'impulsa la guia *La igualtat als mitjans de comunicació. Reflexions i bones pràctiques per al tractament de la diversitat i la igualtat social*. Partint de la creença i el foment de la diferència com un element indissociable i extremadament valuós de la nostra realitat, i emmarcant-nos en l'ODS 5, d'igualtat de gènere, i l'ODS 10, de reducció de les desigualtats, de l'Agenda 2030, es proposen una sèrie de recomanacions enfocades als mitjans de comunicació per tal que esdevinguin motor de canvi cap a una societat oberta, diversa i lliure de discriminacions.

Aquesta guia s'estructura principalment en set blocs: infància i adolescència; joventut; igualtat entre dones i homes; diversitat sexual i de gènere; diversitat sociocultural i ètnica; persones grans, i persones amb discapacitat. En cadascun d'aquests apartats, es detalla un petit glossari de conceptes que ens encaminen cap a un llenguatge comú; un diagnòstic de la situació actual

als mitjans de comunicació en relació amb els grups poblacionals analitzats, i unes recomanacions per reconduir pràctiques que resulten discriminatòries, o victimitzants, així com orientacions per adoptar models alternatius que representin, reconeguin i valorin la diversitat social. Posteriorment, s'exposen les conseqüències que generen en les persones afectades –i en el conjunt de la comunitat– les desigualtats i discriminacions socials que es continuen reproduint als mitjans de comunicació, amb l'objectiu d'entendre per què és tan necessari i urgent fer aquest canvi de perspectiva. Finalment, i per aprofundir en la matèria, la guia també recull el marc legal nacional i internacional, així com bibliografia i altres recursos que ens poden ser útils per ampliar-ne el contingut.

La guia *La igualtat als mitjans de comunicació. Reflexions i bones pràctiques per al tractament de la diversitat i la igualtat social*, doncs, pretén esdevenir una eina pràctica i útil per continuar avançant en l'assoliment d'una societat respectuosa, diversa i igualitària, incorporant en aquesta ocasió un dels agents clau de socialització: els mitjans de comunicació.

1. General

❖ Internacional

- Declaració universal dels drets humans.
- Pacte internacional relatiu als drets civils i polítics, fet a Nova York el 16 de desembre de 1966, i el Protocol opcional del 15 de desembre del 1989. *Ratificats per Andorra el 21 de juny del 2006.*
- Convenció per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, fet a Estrasburg el 4 de novembre de 1950 (ETS n. 005). *Signat per Andorra el 10 de novembre de 1994, ratificat el 22 de gener de 1996.*
- Protocol núm. 12 de la Convenció per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, fet a Roma el 4 de novembre del 2000. *Signat per Andorra el 31 de maig del 2007, ratificat el 6 de maig del 2008.*
- Conveni sobre reconeixement i execució de decisions relatives a obligacions alimentàries, del 2 d'octubre de 1973. *Adhesió el 6-4-2011.*

❖ Nacional

- Constitució del Principat d'Andorra, del 14 de març de 1993.
- Decret legislatiu del 25-4-2018 de publicació del text refós de la Llei de creació i funcionament del raonador del ciutadà, del 4 de juny de 1998.
- Llei 33/2021, del 2 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i govern obert.
- Llei 30/2014, del 27 de novembre, qualificada de protecció civil als drets a la intimitat, a l'honor i a la pròpia imatge.
- Llei 15/2003, del 18 de desembre, qualificada de protecció de dades personals (fins al maig del 2022).
- Llei 29/2021, del 28 d'octubre, qualificada de protecció de dades personals.
- Decret legislatiu del 25-10-2017 de publicació del text refós de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal.
- Decret legislatiu del 25-10-2017 de publicació del text refós de la Llei qualificada de modificació del Codi de procediment penal, del 10 de desembre de 1998.
- Decret 98/2021, del 24-3-2021, d'aprovació del Reglament del dret a la defensa i l'assistència tècnica lletrades.

- Decret legislatiu del 6-2-2019 de publicació del text refós de la Llei 9/2012, del 31 de maig, de modificació de la Llei qualificada d'immigració.
- Llei 31/2018, del 6 de desembre, de relacions laborals.
- Decret legislatiu del 25-4-2018 de publicació del text refós de la Llei 17/2008, del 3 d'octubre, de la seguretat social.

2. Serveis socials i socio-sanitaris

❖ Nacional

- Decret legislatiu del 30-5-2018 de publicació del text refós de la Llei 6/2014, del 24 d'abril, de serveis socials i socio-sanitaris.
- Decret del 7-10-2020 d'aprovació del Reglament de les prestacions econòmiques dels serveis socials i socio-sanitaris.
- Decret del 7-6-2017 d'aprovació del Reglament regulador de les prestacions tècniques i tecnològiques de serveis socials i socio-sanitaris, i de la Cartera de serveis socials i socio-sanitaris, i modificació posterior.
- Decret del 23-9-2020 d'aprovació del Reglament de reconeixement de la condició de família nombrosa i de família monoparental i del procediment per adquirir el títol acreditatiu.
- Decret de l'1-8-2018 d'aprovació del Reglament d'organització i funcionament del Servei d'Inspecció Social i Socio-sanitària, i modificació posterior.

3. Igualtat i no-discriminació

❖ Internacional

- Conveni de les Nacions Unides sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial, del 7 de març de 1966. *Ratificat per Andorra el 22 de setembre del 2006.*
- Conveni relatiu a la lluita contra la discriminació en l'àmbit de l'ensenyament, adoptat per la Conferència General de la UNESCO el 14 de desembre de 1960. *Adoptat per Andorra el 20 d'octubre del 2017.*
- Conveni sobre la protecció dels infants i la cooperació en matèria d'adopció internacional, del 29 de maig de 1993. *Adhesió el 3-1-1997.*
- Conveni del Consell d'Europa sobre la cibercriminalitat i Protocol addicional del Conveni sobre la cibercriminalitat relatiu a la incriminació d'actes de caràcter racista i xenòfob comesos per mitjà de sistemes informàtics, fet a Budapest el 23 de maig del 2001. *Ratificat per Andorra el 26 de maig del 2016.*

❖ Nacional

- Llei 13/2019, del 15 de febrer, per a la igualtat de tracte i la no-discriminació.

4. Infància, adolescència i joventut

❖ Internacional

- Conveni sobre els drets de l'infant, de les Nacions Unides, del 20 de novembre de 1989. *Ratificat per Andorra el 2 de gener de 1996.*
- Protocols opcionals a la Convenció sobre els drets de l'infant relatius a la participació d'infants en els conflictes armats i a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització d'infants en la pornografia, del 15-12-2000.
- Protocol opcional a la Convenció sobre els drets de l'infant relatiu a la participació d'infants en els conflictes armats, del 27-2-2002.
- Protocol opcional a la Convenció sobre els drets de l'infant relatiu a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització d'infants en la pornografia, del 6-3-2002.
- Protocol opcional a la Convenció sobre els drets de l'infant relatiu a l'establiment d'un procediment de comunicacions, del 19 de desembre del 2011.
- Conveni del Consell d'Europa sobre la protecció dels infants contra l'explotació i l'abús sexuals, adoptat a Lanzarote el 25 d'octubre del 2007 (CETS n. 201). *Signat per Andorra el 29 de juny del 2012, ratificat el 30 d'abril del 2014.*
- Conveni sobre els aspectes civils del segrest internacional de menors, fet a la Haia el 25 d'octubre de 1980. *Adhesió el 6-4-2011.*
- Conveni sobre la protecció dels infants i la cooperació en matèria d'adopció internacional, del 29 de maig de 1993. *Adhesió el 3-1-1997.*

❖ Nacional

- Llei 14/2019, del 15 de febrer, qualificada dels drets dels infants i els adolescents.
- Llei qualificada de l'adopció i de les altres formes de protecció del menor desemparat, del 21-3-1996 (adopcions).
- Llei 15/2019, del 15 de febrer, qualificada de la responsabilitat penal de les persones menors d'edat.
- Decret de l'11-11-2020 d'aprovació del Reglament regulador del procediment d'actuació immediata en casos d'evidència o sospita fonamentada d'abús, agressió sexual o maltractament físic agut contra infants i adolescents i el Protocol (PAI).
- Decret de l'11-11-2020 d'aprovació del Reglament regulador del procediment de notificació i actuació social de les situacions de risc dels infants i els adolescents i el Protocol (PAS).

- Decret del 22-7-2020 d'aprovació del Reglament de les activitats de lleure.
- Decret 79/2021, del 10-3-2021, pel qual s'aprova el Reglament del Programa d'inclusió sociolaboral per a adolescents i joves en situació de risc.
- Decret del 25-11-2020 d'aprovació del Reglament de mesures econòmiques per a l'emancipació de joves.

5. Dones

❖ Internacional

- Conveni sobre l'eliminació de tot tipus de discriminació envers la dona (CEDAW). Nacions Unides. *Ratificat per Andorra el 15 de gener de 1997.*
- Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica, fet a Istanbul l'11 de maig del 2011 (CETS n. 210). *Signat per Andorra el 22 de febrer del 2013, ratificat el 22 d'abril del 2014.*
- Recomanació CM/Rec (2010) 5 del Consell d'Europa sobre mesures dirigides a combatre la discriminació basada en l'orientació sexual o la identitat de gènere.

❖ Nacional

- Llei 1/2015, del 15 de gener, per l'eradicació de la violència de gènere i domèstica.
- Guia de col·laboració en casos de violència de gènere i domèstica.
- Protocol de prevenció i actuació dels comuns en casos de violència de gènere i domèstica.

6. Discapacitat i dependència

❖ Internacional

- Conveni relatiu als drets de les persones discapacitades i Protocol opcional al Conveni relatiu als drets de les persones discapacitades, fets a Nova York el 13 de desembre del 2006. *Ratificats per Andorra l'11 de març del 2014.*

❖ Nacional

- Decret legislatiu del 30-5-2018 de publicació del text refós de la Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat, del 17 d'octubre del 2002.
- Llei 27/2017, del 30 de novembre, de mesures urgents per a l'aplicació del Conveni relatiu als drets de les persones amb discapacitat, fet a Nova York el 13 de desembre del 2006.
- Decret legislatiu del 7-02-2018 de publicació del text refós de la Llei d'accessibilitat.

- Decret del 10-6-2004 d'aprovació del Reglament de regulació de la Comissió Nacional de Valoració (Conava) i d'establiment dels criteris i els barems per al diagnòstic i la valoració de les disfuncions, les discapacitats i els handicaps, i modificacions posteriors.
- Decret del 25-2-2009 d'aprovació del Reglament de regulació de la Comissió de Valoració Sociosanitària (Covass) i d'establiment dels barems per a la valoració de la dependència i dels criteris d'assignació de recursos de suport de la Xarxa d'Atenció Sociosanitària, i modificacions posteriors.

7. Persones nouvingudes

❖ Nacional

- Llei 4/2018, del 22 de març, de protecció temporal i transitòria per raons humanitàries.

8. Tràfic d'éssers humans

❖ Internacional

- Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans, del 16 de maig del 2005 (CETS n. 197). *Signat per Andorra el 17 de novembre del 2005, ratificat el 23 de març del 2011.*

❖ Nacional

- Llei 9/2017, del 25 de maig del 2017, de mesures per lluitar contra el tràfic d'éssers humans i protegir-ne les víctimes.
- Edicte del 6-6-2018 de publicació del Protocol d'actuació per a la protecció de les víctimes de tràfic d'éssers humans.

9. Voluntariat

❖ Nacional

- Decret legislatiu del 9-1-2019 de publicació del text refós de la Llei 90/2010, del 16 de desembre, del voluntariat.

BLOC A. INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Infants i adolescents són subjectes de dret especialment vulnerables, ja que estan en desenvolupament constant i depenen de la cura i l'atenció de persones adultes per assolir el benestar. En aquesta etapa és quan es produeix el desenvolupament físic, psicològic i social de les persones i qualsevol violència o tracte inadequat que s'exerceix contra l'infant o l'adolescent té un impacte immediat i a llarg termini que afecta la seva adultesa futura i l'adaptació social.

S'utilitza diferent vocabulari dependent de l'edat de la persona a la qual es fa referència:

- Infant: 0-12 anys.
- Adolescent: a partir de 12 anys.
- Jove: a partir de 16 anys.
- Menor: 0-18 anys.

La Llei 14/2019, del 15 de febrer, qualificada dels drets dels infants i els adolescents estableix que els infants són les persones amb una edat compresa entre el naixement i els onze anys, i que les adolescents són les persones amb una edat compresa entre els dotze anys i la majoria d'edat.

S'entén per **situació de risc** la situació que afecta el desenvolupament i el benestar dels infants o adolescents, quan es veuen limitats/des o perjudicats/des per qualsevol circumstància personal, familiar o social, sempre que per protegir efectivament l'infant o l'adolescent no calgui la separació del nucli familiar però sigui necessària la intervenció de les administracions públiques competents per eliminar, reduir o compensar les dificultats que estiguin travessant.

El risc pot graduar-se en **lleu**, **moderat** i **greu**.

- Una situació de **risc lleu o moderat** es dona quan els/les progenitors/es o guardadors/es de l'infant o l'adolescent utilitzen unes pautes educatives, de cura, tracte o relació amb el/la menor inadequades. La situació no ha provocat un dany significatiu en l'infant o l'adolescent, però si es manté podria provocar-lo en un futur.
- Una situació de **risc greu** és quan l'infant o l'adolescent té les necessitats bàsiques sense satisfer, fet que li ha provocat, o es valora que és probable que li provoqui, un dany significatiu en la salut i el desenvolupament. Aquesta situació és conseqüència directa de la incapacitat o la impossibilitat dels/les progenitors/es o guardadors/es per complir els deures de protecció o del compliment inadequat d'aquests deures.

L'**agressió sexual** és qualsevol conducta contra la llibertat sexual d'una altra persona, sempre que existeixi violència o intimidació.

L'**abús sexual** es refereix a qualsevol conducta o comportament sexual entre dos o més persones (almenys una d'elles menor) entre les quals existeix una situació de desigualtat, ja sigui per raó de l'edat o per exercir un poder sobre el menor. Aquest menor no pot entendre aquestes

activitats sexuals en la seva totalitat o no està en condicions de donar consentiment per la seva immaduresa o desconeixement. El que defineix l'abús és l'**asimetria** entre els implicats en la relació i la presència de **coacció** (explícita o implícita), mitjançant poder, coneixements o gratificació.

2. Diagnosi

La presència d'infants i adolescents als mitjans de comunicació és constant, i aquests últims no serveixen per conscienciar sobre les problemàtiques que existeixen ni per donar una visió positiva de les accions de la infància i l'adolescència. Per contra, actualment s'observa que el tractament mediàtic d'aquests col·lectius tendeix a configurar una imatge social que provoca estigmatització i prejudicis.

En general les notícies relacionades amb infants i adolescents contenen molts detalls d'informació personal i específica que facilita la identificació de la víctima o de l'agressor/a, cosa que té conseqüències negatives tant per a la víctima com per a la seva família. Així mateix, els detalls són tant de dades personals com dels fets ocorreguts.

Val a dir que en les notícies del Principat d'Andorra, se n'observa una gran quantitat en un context negatiu, que propicia la creació d'una imatge social negativa.

Abordatge de les situacions d'infància i adolescència en risc, desemparament o víctimes d'abús o agressions sexuals:

- Culpabilització de les víctimes.
- Utilització de termes i conceptes inadequats.
- Detalls del menor o la família que fan possible una identificació, tenint en compte l'especificitat d'Andorra.

Alguns exemples actuals de titulars o missatges dels mitjans de comunicació on apareixen infants o adolescents serien els següents:

- La víctima havia mantingut una relació sentimental totalment perversa amb un dels arrestats, que ja tenien un expedient conflictiu al centre educatiu on estudien o estudiaven.
- La noia, abans dels catorze anys i poc després d'iniciar la seva etapa educativa secundària, hauria iniciat una relació sentimental perversa i malaltissa amb un dels tres detinguts.
- Es tracta d'una adolescent amb un llarg historial de fugides.
- El fet que la parella estigui separada i que els menors -noi i noia- visquin habitualment amb la mare i només puntualment vagin a casa del progenitor hauria fet que no s'hagués d'actuar amb la urgència d'altres ocasions.

Alguns exemples actuals de titulars o missatges dels mitjans de comunicació en relació amb l'adolescència i la joventut serien els següents:

- La policia deté un jove per agredir la seva mare.

- Llibertat condicional per als tres adolescents acusats d'abusar durant un temps d'una noia menor.
- Tres joves de disset anys detinguts per abusar d'una noia de quinze durant dos anys.
- Detingut un jove andorrà a la Seu acusat de dos delictes d'abús sexual.
- Surt de la presó el jove de l'altercat amb agents de circulació a la plaça dels Dos Valires.
- Detinguts tres joves per la violació en grup d'una noia.

3. Recomanacions

Les orientacions principals que convindria seguir a l'hora d'informar de contingut vinculat a la infància i l'adolescència serien les següents:

- No fer referència a la situació familiar prèvia ni al fet que l'infant, per exemple, està en seguiment per part d'Afers Socials, o si l'adolescent està sota tutela de l'Administració, si no està justificat per la informació.
- Evitar l'estigmatització de les persones joves associant-les a aspectes negatius (delinqüència, furts, agressions, tòxics...).
- Potenciar les informacions dels casos de resiliència i superació.
- Donar la informació mínima respecte a la seva situació personal o familiar.
- Quan sigui possible, evitar detallar que es tracta d'un/a menor; es podria parlar simplement d'una persona.

BLOC B. JOVENTUT

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Joventut. Legalment, l'etapa vital està delimitada entre els 16 i els 29 anys a Andorra. Tot i així, existeixen multitud d'aspectes que difonen els marges d'aquesta franja i en què intervenen moltes variables. Per tant, no podem parlar d'un únic perfil homogeni de joves. Els elements que configuren el que entenem per *joventut* ens aboquen a una imatge de la joventut polièdrica, amb multitud de condicions materials i culturals que construeixen l'imaginari de què és ser jove.

Adultocentrisme. Relació social asimètrica entre persones adultes i la resta de grups d'edat, en què se suposa que l'adultesa representa el punt més important de la vida de la persona (en part per la seva capacitat productiva) i s'eleva la persona adulta estereotipada com el model a seguir en detriment d'altres col·lectius. Quan es produeix aquest fenomen, la resta de grups d'edat passen a ser versions imperfectes o irrealitzades i se'ls atribueix menys autonomia, capacitat de decisió i assumpció de responsabilitats. En el cas de la joventut, l'adultocentrisme es posa de manifest quan es defineix com una etapa de transició o fins i tot de crisi i no se li atribueix entitat pròpia.

Paternalisme. El tracte paternalista de la joventut tendeix a reduir la seva percepció com un col·lectiu autònom i capaç de generar les seves pròpies respostes sense la intervenció d'una institució o grup més gran. El paternalisme pot estar revestit d'una aparença positiva que posi en relleu mèrits o fites que *no semblen normals* en la visió hegemònica que es té del grup. Aquesta actitud es justifica per la protecció de les persones joves davant de si mateixes i es pot veure reflectida en assumpcions *a priori* com la falta d'experiència, de sentit comú o de visió a llarg termini.

Invisibilització. Es produeix quan s'ometen la presència i la importància d'un grup en un fenomen social. Aquest procés es dona sovint sobre grups minoritaris o ja afectats per altres processos de discriminació i estigmatització. Sovint es produeix quan el relat de la notícia obvia la importància del grup com a part fonamental de l'acció o quan aquest grup queda supeditat a d'altres institucions amb més poder i visibilitat. D'aquesta manera el grup social perd entitat i identitat pròpia. Aquest fenomen és molt clar quan es parla, per exemple, de *joves de partits* o quan es fa servir la paraula *jove* com a sinònim d'infant o adolescent.

Generalització. Es produeix quan s'atribueix a tot un grup social característiques d'alguns individus o subgrups. També succeeix quan un comportament puntual passa a considerar-se la norma del col·lectiu. Es tracta d'un biaix cognitiu molt comú, però que pot tenir efectes perniciosos sobre els col·lectius que el pateixen. A més, és fàcil que certes generalitzacions es cronifiquin quan confirmen estereotips ja establerts. En el cas de les persones joves, les notícies que inclouen desobediència, desorganització o violència alimenten estereotips que de cap manera no representen la totalitat de les persones d'entre 16 i 29 anys. No obstant això, s'alimenta aquesta perspectiva i s'esbiaixa encara més l'opinió general.

Estigmatització. Procés pel qual el col·lectiu es presenta com a anormal o desviat respecte a un grup *ideal*, cosa que fomenta el rebuig social. En aquest procés sovint no es tenen en compte factors estructurals o socials que contribueixen a produir situacions en què es genera aquesta percepció esbiaixada. En el cas de la joventut, el botellot és un exemple paradigmàtic: dir que les persones joves organitzen el seu oci entorn al consum d'alcohol al carrer amb totes les conseqüències que això implica no és cap novetat. No obstant això, es produeixen un cop i un altre notícies que esmenten els fets i atribueixen la responsabilitat als joves, però sense aprofundir si aquestes situacions es donen per una confluència de factors econòmics i culturals als quals el grup està reaccionant.

2. Diagnosi

Esmentant les conclusions de l'estudi del 2010 del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (Figueras i Mauri, 2010), destaquen certes dades que són exemplificadores de la relació entre mitjans de comunicació i joves:

- Violència (18%) i educació (15%) són els dos temes en què més s'observa la presència jove.
- Les persones joves són representades de forma neutra en la majoria de notícies (66%). Tot i així:
 - L'actitud periodística cap a la persona jove quan s'aborden temes com la violència tendeix a ser negativa en un percentatge elevat (46%) i no hi ha cap notícia que barregi joves i violència en què es facin valoracions positives envers els/les joves protagonistes. Quan es parla d'associacionisme, la valoració és positiva en un 22% dels casos.
 - En un 26% dels casos en què les persones joves apareixen com a col·lectiu són representades de forma negativa. Quan apareixen de forma individual, la connotació negativa es redueix en 13 punts percentuals.
 - La representació de les persones joves tendeix a ser negativa quan es fa menció explícita de la seva condició de joves; però, paradoxalment, també tendeix a ser positiva en els casos en què també se l'esmenta.
- El 78% de les notícies sobre joves no tenen en compte les mateixes fonts juvenils. Els mitjans digitals són, en conjunt, els que més fonts joves utilitzen a l'hora de tractar informacions juvenils.
- L'aparició d'homes joves als mitjans és àmpliament superior a la de dones joves (41% per 16%).

Tenint en compte l'estudi més recent del Grup de Periodistes Ramon Barnils i l'Observatori Crític de Mitjans Mèdia.cat en col·laboració amb el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC) i el Consell de la Joventut de Barcelona (CJB) (Rodon *et al.*, 2020), l'anàlisi de temàtiques mostra que el més tractat són temes relacionats amb la inseguretat, amb un 35,3% (i un repunt del 43,1% al juliol). Lluny se situen notícies sobre oci i cultura (12%), ocupació (10,1%), educació (9,8%) i participació política (8,2%).

La peça periodística més usada per informar sobre el jovent és la notícia (64,9%), seguida dels breus (17,8%), i només una de cada deu informacions és un reportatge o una crònica, habitualment les peces informatives amb més context.

Pel que fa a la tipologia de titulars, s'observa que una majoria important de les notícies analitzades tendeixen a la neutralitat (63,7%), mentre que la percepció de les persones joves en el cos de la notícia perd neutralitat (46,1%) i guanya certa negativitat (36,4%).

Observant les reaccions de la societat, i tenint en compte el criteri de justícia en la deontologia periodística, és sabut que la valoració neutra o negativa d'un col·lectiu vulnerable tendeix, generalment, a reforçar les visions negatives que es tenen. En el cas de la joventut, hi ha elements presents com la desvaloració i l'homogeneïtzació del col·lectiu. Aquests ingredients contribueixen a l'estigmatització del col·lectiu i a generar una percepció desfavorida en què se succeeixen una sèrie de processos que afecten tant l'individu jove com el mateix col·lectiu i generen problemàtiques concretes que són, malauradament, les que acaben sovint als titulars.

Cal destacar, igualment, que quan les notícies són positives es tracta sovint de l'assimilació de les persones protagonistes a certs estereotips que es consideren positius (esportistes, bons/es estudiants, guanyadors/es de premis, etc.). Aquesta reacció dels mitjans no és negativa en si mateixa, però sense el suport de notícies que puguin oferir una visió més contextualitzada amb la publicació d'altres esferes de la joventut menys vistoses, es contribueix a polaritzar la percepció social en una estructura maniquea sobre el que serien les *bones* persones joves i les *dolentes*.

3. Recomanacions

Basant-nos en l'estudi "Mitjans de comunicació i joves" (Figueras i Mauri, 2010) oferim algunes eines que poden ajudar a superar certs biaixos:

- Evitar l'ús d'estereotips, etiquetes i simplificacions ajuda a no perpetuar falses impressions i permet evidenciar una realitat més fluida i diversa. En aquest sentit, és encara més important posar l'accent sobre la diversitat i les diferències interpersonals que donen fe de l'heterogeneïtat en aquesta franja d'edat.
- Mantenir una perspectiva interseccional: un individu o grup no pertanyen mai a una sola categoria social. Fins i tot, dins de la mateixa categoria podem trobar grups i subgrups amb elements identitaris propis que són rellevants per entendre els fenòmens socials.
- Posar atenció als problemes estructurals i no culpar sistemàticament les persones joves de les conductes socials de les quals no són directament responsables. Això vol dir tenir en compte les condicions socials, econòmiques i legals que propicien les conductes de les persones a l'hora de plantejar possibles explicacions.

- Potenciar la inclusió de persones joves en la producció de notícies i tenir-les en compte com a font d'informació primària. Aquest punt és important si es vol promoure una producció de notícies responsable i que pugui equilibrar les veus en el diàleg social entre joventut i institucions. En aquest sentit és molt positiu documentar i contextualitzar les notícies, especialment les que parteixen de declaracions polítiques o institucionals.
- És important també fer protagonistes els col·lectius juvenils implicats socialment, estiguin formalitzats o no, per tal d'oferir visions alternatives al discurs predominant.
- Valorar si la condició de jove és important per a la notícia, quin impacte té sobre el col·lectiu i considerar si aquest detall, conjuntament amb la resta de la informació que s'ofereix, pot posar en perill el dret a la intimitat i a la dignitat de la persona.
- Valorar si s'està parlant de *joventut* com una etapa vital en general o s'està apuntant a un col·lectiu concret amb les seves característiques específiques.

BLOC C. IGUALTAT ENTRE DONES I HOMES I ABORDATGE DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Desigualtat de gènere: és un tipus de desigualtat social per raó de gènere o de sexisme. Existeix a tot el món. A les societats democràtiques actuals se suposa que la dona i l'home són iguals davant la llei, però a la pràctica, en general, no ho són. La forma per excel·lència de domini de l'home sobre la dona es desenvolupa mitjançant la divisió sexual del treball i la discriminació retributiva. També es reflecteix en la presència inferior de les dones en àmbits que encara són majoritàriament masculins, com ara la política i la cultura. Alguns exemples d'aquesta desigualtat serien la bretxa salarial, el sostre de vidre, la doble jornada, etc.

Escalada de la violència: la violència de gènere en les relacions de parella no sorgeix de manera inesperada, d'un dia a l'altre, amb un cop o un crit, sinó que a poc a poc va instaurant-se progressivament en el dia a dia de la relació. De forma subtil, l'agressor intenta sotmetre la dona atacant els punts que sap que la poden anar debilitant. Comencen, doncs, els sarcasmes, les bromes pesades, les desqualificacions... i a poc a poc la intensitat d'aquest maltractament emocional va augmentant i crea en la dona una gran inseguretat i una dependència cada vegada més forta cap a la seva parella. Alhora, sovint l'agressor aïlla la dona de les seves amistats, de la seva família i del seu entorn, embarrant-la cada cop més dins la relació i la llar. Li imposa les seves pròpies opinions i, fins i tot, normes o prohibicions (“no vesteixis així...”, “no vagis allà...”, etc.). Tot i això, la necessitat de controlar la dona i la por a perdre-la acostumen a créixer dia a dia, i l'agressor sent que ha de fer alguna cosa més per continuar dominant-la. A més, tal com comenta M. Lorente (2001), “l'agressor s'encoratja davant la percepció que li dona l'agressió sobre la seva autoritat, poder i impunitat, mentre que la dona es va enfonsant físicament i psicològicament”.¹ D'aquesta manera, el maltractament s'intensifica i van apareixent altres conductes violentes que abans no s'havien produït, com per exemple cops, humiliacions, insults, amenaces, etc. Tot aquest procés és el que es coneix com *l'escalada de la violència*.

Feminisme: moviment sociopolític que defensa la igualtat de drets i oportunitats entre totes les persones, independentment del seu sexe o gènere.

Gènere: no ens remet a les categories biològiques, d'home i dona, sinó a les categories socials d'allò que és femení i masculí. D'aquesta manera, es construeixen i s'estableixen uns patrons del que es considera masculí i del que es considera femení. Aquests patrons determinen les característiques emocionals, intel·lectuals i les maneres d'actuar de cada un dels sexes basades en tradicions, creences i valors construïts socialment i culturalment. És per això que aquests models no són innats a cada sexe, sinó que s'assimilen i s'aprenen en el procés de socialització; per tant, també es poden desaprendre, modificar i reeducar.

¹ Lorente Acosta, M. (2001). *Mi marido me pega lo normal. Agresión a la mujer: realidades y mitos*. Barcelona: Editorial Planeta.

Igualtat de gènere: igualtat de drets, responsabilitats i oportunitats de les dones i els homes, i les nenes i els nens. Es tracta d'un principi jurídic universal i un dret humà fonamental que, actualment, encara no es troba garantit. Per això, existeixen diferents estratègies i iniciatives en els àmbits social, institucional i polític. Destaca l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, aprovada pels estats membres de les Nacions Unides el 2015, on es defineix l'objectiu 5 per tal d'assolir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i les nenes.

Masclisme: actitud o comportament discriminatori, vexatori o violent basat en la creença sexista que considera que les dones són inferiors als homes.

Patriarcat: sistema de construcció històrica, social, política, religiosa, cultural i econòmica basat en la superioritat i el domini de l'home sobre la dona, que queda supeditada i relegada a un segon pla jeràrquicament inferior.

Sexe: característiques físiques, biològiques, anatòmiques i fisiològiques dels éssers humans que els defineixen com a mascle o femella. S'utilitza també com a criteri de classificació social de les persones entre homes i dones. El sexe en si, masculí o femení, no comporta intrínsecament l'adopció d'uns determinats rols socials. L'adopció d'uns rols determinats en funció del sexe és un fenomen cultural.

Sistema de gènere: la diferència sexual ha estat utilitzada i s'utilitza com a criteri per organitzar algunes societats elaborant els sistemes de gènere, és a dir, establint uns rols i unes funcions diferents entre homes i dones pel fet de ser d'un sexe o d'un altre.

Socialització de gènere: marca la diferència entre homes i dones respecte de com cal ser, sentir i actuar des del naixement, i estableix allò que associem a la masculinitat i a la feminitat. Es construeixen els patrons i els models del que és masculí i femení des de la contraposició d'un sexe amb l'altre, però buscant la uniformitat dins del mateix sexe. És per això que hi ha una percepció social comuna del que és masculí i del que és femení, al mateix temps que una acceptació de la seva complementarietat.

Violència domèstica (també violència familiar o intrafamiliar): designa tots els actes de violència física, sexual, psicològica o econòmica que es produeixen en el si de la família o de la llar, o entre amigats o actuals cònjuges o parelles, independentment del fet que l'autor del delictes comparteixi o hagi compartit el mateix domicili que la víctima.

Violència envers les dones (també violència de gènere o violència masclista): és una violació dels drets humans i un tipus de discriminació envers les dones, i designa tots els actes de violència basats en el gènere que comporten o són susceptibles de comportar per a les dones danys o patiments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloent-hi l'amenaça de dur a terme aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant en la vida pública com privada. Tot i que normalment ens centrem en l'àmbit de la parella o exparella, la violència envers les dones està present en múltiples contextos: laboral, comunitari, social, institucional, mitjans de comunicació, tradicions culturals, conflictes armats, etc. Així mateix, la violència contra les dones pot adoptar diverses formes: física, psicològica, social, econòmica, sexual i ambiental. També pot incloure altres persones de l'entorn proper de la víctima, especialment els fills i filles (*violència vicària*).

2. Diagnosi

2.1 Llenguatge sexista

El llenguatge és un sistema de signes estructurat que ens permet comunicar-nos com a grup social. Resulta, per tant, el nostre vehicle comunicatiu per interaccionar i interrelacionar-nos amb tot allò que ens envolta. Això és possible degut al fet que, a través del llenguatge, s'estableixen categories i conceptes que ens permeten representar la realitat i moure'ns-hi. Vindria a ser, doncs, una mena de mapa que ens guia en la nostra experiència real, una eina per interpretar el món; ens ajuda mentalment a representar-lo a través de paraules, sons, signes, símbols, imatges, estructures, etc., i ens permet, alhora, compartir i comunicar la nostra experiència concreta amb altres persones.

Segons s'ha pogut comprovar, la capacitat del llenguatge és un aspecte innat de l'ésser humà sobre el qual té una forta influència el context social concret en què ens trobem. En aquest sentit, s'ha vist que el context social (cultura i societat) influeix en el llenguatge, i viceversa. Alhora, el llenguatge estructura el nostre pensament, guiant-lo, generant idees, configurant creences o consolidant valors. Per tant, es produeix una relació constant entre pensament, llenguatge i societat. Tal com s'exposa al document *Llenguatge per la igualtat als mitjans de comunicació*, editat per l'Institut Balear de la Dona, "el llenguatge estructura el pensament, i, a la vegada, per relació directa, també estructura la cultura. Així, llenguatge i societat s'influeixen mútuament. És la societat la que transmet, per mitjà de les diferents generacions, el llenguatge i la que provoca els canvis creant nous termes o nous significats per a una mateixa paraula. No obstant, és el llenguatge el que, per mitjà dels seus significats, crea valors, idees, pautes de comportament, que són interioritzats per les persones que formen la societat".

Tenint en compte el que s'ha exposat, per avançar en matèria d'igualtat i no-discriminació resulta fonamental no només actuar en l'àmbit social, sinó també en l'àmbit lingüístic. Si el llenguatge estructura el nostre pensament, i aquest llenguatge està marcat per una estructura social patriarcal, la nostra interpretació i comunicació del món tendiran a ser androcèntriques i masculines. Però, com es tradueix això en l'ús del llenguatge als mitjans de comunicació?

S'han identificat diversos indicadors que ens mostren la realitat desigual que encara es produeix en l'àmbit comunicatiu. Els detallem tot seguit basant-nos en la guia elaborada per l'Institut Balear de la Dona sobre *Llenguatge per la igualtat als mitjans de comunicació*:²

Tipus	Indicadors	Exemples
Androcentrisme	Ús del masculí genèric (invisibilització de la dona).	<i>Els professors, els ciutadans, els polítics, els nens...</i>

² Jiménez, R.; Mateu, J. M.; Barceló, C.; Pont, C.; Roig, M. *Llenguatge per la igualtat als mitjans de comunicació*. Institut Balear de la Dona. Extret de: https://oficinaigualtat.uib.cat/digitalAssets/297/297561_llenguatge-per-la-igualtat-als-mitjans-de-comunicacio.pdf.

(l'home i el punt de vista masculí són el focus de referència central del món, les relacions socials, etc.)	Ús de pronoms innecessaris davant el verb.	<i>Ells aplicaran una sanció a les empreses que no compleixen.</i>
	Referir-se a la dona com a subordinada, dependent o propietat de l'home.	<i>Al sopar van acudir tots els convidats i les seves dones.</i>
Sexisme (assignació de valors, capacitats i rols diferents a homes i dones en funció del seu sexe, infravalorant o menystenint allò que fan les dones en relació amb allò que fan els homes)	Ús de diferents tractaments a l'hora de referir-nos a dones o homes.	<i>El Sr. Camps i la Sra. Antònia... L'equip del Joan Mur, el Pau Baladí i la Xènia... Benvolguts senyors, senyores i senyoretes</i>
	Assignar qualitats diferents per a dones i per a homes, basades en estereotips i rols de gènere. <i>Invisibilitat de les dones en àmbits tradicionalment considerats masculins, i viceversa.</i>	<i>Home: valent; actiu, intel·ligent, explorador... → continguts relacionats amb cotxes, esports, informàtica, política, etc. Dona: fràgil, sensible, patidora, seductora, cuidadora... → continguts relacionats amb estètica, bellesa, llar, etc.</i>
	Ús de la dona o del seu cos com a objecte de reclam.	<i>Anuncis de cotxes, de begudes... Exigències d'una determinada bellesa i de joventut per formar part d'un equip professional (programes d'esports, telenotícies, etc.).</i>
	Missatges o imatges que mostren la dona només en tasques domèstiques, de cura d'altres persones, etc.	<i>Anuncis de productes de neteja, d'alimentació.</i>
	Ús del gènere femení per desqualificar les dones o per referir-se a elles o a valors i conductes tradicionalment associades, amb connotacions negatives, invisibilitzant aspectes significatius.	<i>Tafanera, verdulera, fresca... La presidenta va destacar per la seva elegància a l'hora de vestir. És un equip només de dones, així que a veure com funciona, que ja se sap que massa dones juntes...</i>

Taula 1. Indicadors del sexisme i l'androcentrisme en el llenguatge

2.2 Contingut i presència de les dones als mitjans de comunicació

Entre els estudis amb perspectiva de gènere que es fan de forma periòdica en relació amb els mitjans de comunicació, destaca el Projecte de monitoreig global de mitjans (GMMP, de les sigles en anglès), impulsat des de Who Makes The News? (WMTN). El GMMP analitza des de l'any 1995, i de forma quinquennal, diversos elements tant dels equips professionals com del

contingut abordat, i ofereix una imatge detallada de la realitat de les dones i els homes en un àmbit tan crucial com és la comunicació.

En l'edició més actualitzada, corresponent a l'any 2020, veiem una evolució positiva en relació amb les dades obtingudes el 2015, però continua mantenint-se una bretxa de gènere força notòria que es calcula que encara caldran 67 anys més per abolir.

Un dels aspectes en els quals es visibilitza aquesta desigualtat és en la presència de dones com a professionals de la comunicació. En aquest cas, veiem que, després de deu anys estancades, el 2020 es va produir un lleuger augment de tres punts (passant d'un 37% a un 40%) en les notícies informades per dones. Pel que fa a presentadores i presentadors, tot i que aparentment hi ha paritat en xifres globals, es dona una sobrerrepresentació de presentadores joves, una subrepresentació de dones d'entre 50 i 64 anys (29%) i desapareixen en arribar als 65 anys d'edat. En contrapartida, la principal franja de representació masculina la trobem a partir dels 50 anys.

El 2020, les dones van constituir únicament el 25% de les persones sobre les quals es va llegir, veure o escoltar a la premsa escrita i a les notícies de la televisió o la ràdio, un punt superior respecte a les enquestes del 2015 i del 2010, en què se situava al 24%. Aquest percentatge davalla encara més quan s'analitzen les notes informatives en les quals les dones apareixen com a focus central de les històries (9%), notícies en les quals acostumen a aparèixer parlant des de la seva experiència personal (42%) o donant una opinió popular (38%). Tot i això, cal destacar que s'ha incrementat la presència de dones com a especialistes (es passa d'un 19% a un 24%) i portaveus (d'un 20% a un 22%). Encara convé, però, continuar treballant en aquest sentit. I és que simplement agafant l'exemple del sector sanitari (on s'estima que la mitjana mundial de professionals de la salut està representada per un 46% de dones), trobem que a les notícies relacionades amb aquest àmbit només hi ha un 27% de dones especialistes.

Per acabar, només un 4% de les notes informatives qüestionen els estereotips de gènere i un 9% destaquen les desigualtats per motius de gènere.

2.3 Abordatge de la violència de gènere

L'abordatge de la violència envers les dones des dels mitjans de comunicació és un element de rellevància especial. Tenint en compte la capacitat informativa i formativa del sector, els mitjans de comunicació representen un espai d'enorme impacte en qualsevol dels nivells de prevenció d'aquesta problemàtica. Per això, una bona o mala praxi en aquest sentit pot tenir un efecte amplificador que cal tenir present en tot moment.

Tot i que en els darrers anys s'ha fet un recorregut molt positiu en la visibilització de la violència envers les dones, encara és habitual trobar elements que contribueixen a fomentar determinats estereotips en relació amb aquesta problemàtica, l'agressor i la víctima supervivent. Alguns dels més destacats serien:

- Parlar dels casos de violència envers les dones com a successos. Aquest fet contribueix a la idea errònia de pensar que són fets aïllats, produïts en un context determinat i sense recorregut.

- Posar el focus en la dona: donar detalls que permeten identificar-la sense tenir en compte la seva voluntat ni el seu estat o la voluntat de la família, en cas que s'escaigui; culpabilitzar-la de la mateixa agressió (detallant aspectes sobre si anava acompanyada, la roba que vestia, la suposada actitud davant l'agressió, si hi havia consum de substàncies, etc.); qüestionar la veracitat del seu relat, o minimitzar la gravetat dels fets o de les conseqüències experimentades a través d'elements completament subjectius i estereotipats (moment en què revela els fets, actitud de la dona a l'hora de parlar-ne o posteriorment a l'agressió, característiques sobre la seva personalitat, etc.).
- Exposar detalls de l'agressió no significatius, morbosos, sensacionalistes o que puguin malmetre l'honor, la intimitat o la imatge.
- Desculpabilitzar l'agressor, atribuint les causes de la violència al consum d'alcohol, la passió, la gelosia, una pèrdua de control o un trastorn psicològic, etc.; promovent una imatge positiva d'ell, a través de testimonis de l'entorn subjectius, etc.
- Associar la violència a elements com la procedència de les persones implicades, la seva situació sociocultural o econòmica, les creences religioses, l'edat, etc.
- Assimilar la violència envers les dones a altres tipus de violències genèriques o motivades per altres causes, minimitzar-ne la incidència i l'impacte, negar-ne les causes, etc.
- Utilitzar conceptes inadequats: parlar de violència domèstica, crim passional, desavinences o conflictes de parella quan ens referim a violència envers les dones; no parlar de violència contra les dones quan es produeix fora de l'àmbit de la parella; en casos de femicidis, parlar de dones *mortes* en comptes de dones *assassinades*, etc.

3. Recomanacions

Tenint en compte els punts anteriors, s'estableixen un conjunt de bones pràctiques que facilitaran l'adopció d'una comunicació amb perspectiva de gènere i en què les dones estiguin representades equitativament.

- Establir un **compromís** amb la igualtat i la no-discriminació per motius de sexe i gènere que formi part dels valors organitzatius de la institució o mitjà de comunicació.
- Implementar **polítiques internes** sobre el tractament de la comunicació amb perspectiva de gènere, no només a l'equip de periodistes, sinó també a les figures directives i editores de continguts i seccions.
- Promoure i afavorir la **formació** dels equips professionals en relació amb el llenguatge inclusiu i la perspectiva de gènere. Incorporar aquesta diversitat en els mateixos equips per garantir la **presència de dones** i minimitzar la segregació horitzontal i vertical que acostuma a produir-se (presència de dones en diferents àmbits de la comunicació i nivells de responsabilitat dins de l'organització).
- Garantir que el personal disposi del temps i les **condicions de treball** adequades per poder elaborar continguts de qualitat i no discriminatoris.
- Presentar **dades desagregades per sexes** sempre que sigui possible i plantejar-se com afecta les dones la situació tractada o la problemàtica analitzada, identificant les **desigualtats** existents entre sexes.

- Ser conscients del que pot transmetre una **imatge**: evitar reproduir estereotips sexistes i imatges homogeneïtzadores de dones i d'homes que fomenten la perpetuació de rols limitadors; tenir en compte la mida i la ubicació de les imatges, així com la representació equitativa de dones i homes; visibilitzar les dones i les seves necessitats, evitar representar les dones des d'un prisma androcèntric i sexista, etc.
- Evitar l'**ús del cos de les dones** com a reclam, mostrar cossos diversos que trenquin amb la creença que el cos saludable és exclusivament el que respon als cànons estètics promoguts, evitar parlar del vestuari o fer referència a l'aspecte físic, etc.
- Incloure la **participació** i mostrar les aportacions de dones en àmbits i contextos diversos, presentant referents que trenquin amb la invisibilització, les idees estereotipades o les generalitzacions reduccionistes.
- Incorporar la **perspectiva de gènere** en la comunicació, donant veu a les dones i visibilitzant-les també a través d'un **llenguatge inclusiu**. En aquest sentit, emprar fórmules que englobin ambdós sexes, alternar el masculí i el femení, desdoblar el gènere gramatical si el context o el tipus de document ho permet, etc. Alhora, evitar l'ús de conceptes paternalistes, denigrants, ofensius, discriminatoris, ridiculitzadors o que atemptin contra la dignitat de les dones.
- Visibilitzar **rols alternatius i diversos** associats a les masculinitats i feminitats des d'una perspectiva respectuosa i validant.
- **Evitar establir suplementos o seccions** específiques per a dones diferenciades de les seccions d'interès general o on s'abordini temes estereotipats (moda, bellesa, decoració, *famoseig*, etc.). La perspectiva de gènere implica incloure la presència de les dones de manera transversal i normalitzada, sense regir-se per un rols estereotipats de la feminitat.
- Conèixer i utilitzar amb **precisió** els conceptes relacionats amb la igualtat entre dones i homes, les discriminacions per motius de sexe o gènere, i les violències contra les dones.
- Controlar i moderar les **plataformes participatives en línia**, inclosos els espais per comentar notícies i per eliminar missatges amb contingut sexista, discriminatori o d'odi.
- En **continguts de ficció, entreteniment i publicitat**, impulsar la presència normalitzada de dones diverses com a personatges i protagonistes de sèries, pel·lícules, programes d'entreteniment i anuncis, fugint de representacions estereotipades i simplistes. Alhora, mostrar una imatge diversa de les masculinitats, trencant amb els rols estereotipats també en el cas dels homes.

A més, en notícies o continguts vinculats a situacions de violències contra les dones, cal afegir algunes recomanacions específiques a les mencionades anteriorment:

- Enfocar la informació del cas com a **vulneració dels drets humans** i no com un succés aïllat. Alhora, fer-ne un seguiment per visibilitzar com es resolen els fets i difondre informació sobre organitzacions i serveis als quals les dones agredides poden acudir per rebre suport, assessorament o denunciar (telèfons d'assistència, equips especialitzats, telèfons d'emergència, etc.).

- Promoure la **pluralitat de les fonts d'informació** i que aquestes fonts siguin objectives, acudint a les organitzacions, activistes i testimonis expertes com a fonts primàries. En cas de mostrar la persona agredida, s'ha de comptar sempre amb el seu consentiment previ i esperar que hagi finalitzat el seu procés de recuperació.
- Canviar el **focus d'atenció** i situar-lo en la persona agressora, focalitzant-hi la responsabilitat de l'agressió sense justificar, minimitzar o projectar en altres persones o factors aquesta responsabilitat.
- **No abusar de la paraula víctima** i promoure altres formes de referir-nos a la dona com a supervivent i com a subjecte actiu més enllà de l'agressió patida.
- **No deshumanitzar** la problemàtica centrant-se exclusivament en xifres i estadístiques o fent simplement un recompte de casos (*una nova víctima, un nou cas*), sinó proporcionar un tractament de les violències envers les dones que visibilitzi la realitat de forma veraç, diversa i holística.
- **No utilitzar eufemismes** o conceptes que no són els pertinents i que donen peu a confusions. Evitar parlar de conflictes, discussions, desavinences, etc., quan parlem de violència envers les dones. Identificar la violència com a tal i no minimitzar-la o justificar-la amb expressions com *va perdre el control, crim passional, dona morta, abús sexual*, etc.
- **Evitar revictimitzacions** informant de forma impactant o morbosa sobre l'experiència viscuda o donant detalls que permetin identificar la persona agredida o el seu entorn, que malmetin la seva intimitat i imatge, etc.
- Enfocar les violències envers les dones atenent la seva **complexitat**, de manera que es visibilitzin també els tipus de violències i àmbits en què s'exerceixen, que sovint queden més ocults o que s'han normalitzat en comptes de ser identificats com a violència. Per exemple, parlar de l'escalada de la violència; de les violències psicològiques, econòmiques, físiques, sexuals, socials i ambientals més invisibilitzades; parlar de violències sexuals cap a les dones en l'àmbit de la parella, etc.
- Evitar alimentar els **mites** relacionats amb les violències contra les dones, com per exemple el mite de les denúncies falses, proporcionant dades i informacions objectives.

Alguns exemples de les recomanacions esmentades a través de titulars de premsa:

Evitar	Proposta inclusiva
<p>“Detingut un home per conflicte amb la parella”</p> <p>“Va ser detingut després d'una nova batussa amb la seva exparella, amb la qual encara convivia tot i tenir una ordre vigent i expressa d'entrada en contacte amb la dona”</p> <p>“la detenció va succeir després que la parella, formalment trencada, mantingués</p>	<p>“Detingut un home per violència de gènere”</p> <p>“Va ser detingut després d'agredir la seva exparella. Anteriorment, ja havia estat condemnat per violència de gènere i tenia vigent una ordre de prohibició d'entrar en contacte amb la dona”</p>

<p>una nova discussió que va passar de les paraules a les mans. L'home hauria sacsejat la dona i li hauria propinat algun cop a l'espatlla”</p>	<p>“La detenció va succeir després que l’home agredís verbalment i físicament la dona, amb qui anteriorment havien estat parella”</p> <p><i>Evitar l’ús d’expressions que minimitzen la problemàtica: un conflicte no provoca una detenció, sinó que ho fa la comissió d’un presumpte delictes de violència.</i></p>
<p>“Esprint cap a les manilles”</p>	<p>“Detingut un home per violència de gènere”</p> <p><i>Evitar l’ús de paraules o expressions que poden portar a banalitzar, ridiculitzar, minimitzar o desviar l’atenció de la problemàtica.</i></p>
<p>“Un detingut per agredir la seva parella davant del nadó. La Policia constata marques físiques al cos de la víctima [...] Els veïns amb qui conviu la parella conflictiva van ser els que van alertar la Policia. [...] Al domicili hi havia un nadó de la parella, el qual probablement va haver de presenciar la disputa que es va produir al domicili entre els dos progenitors”</p>	<p><i>Incorporar llenguatge inclusiu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Veïns → veïnat, comunitat, veïns i veïnes... <p><i>Utilitzar els conceptes adients per no minimitzar o culpabilitzar la víctima:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Parella conflictiva → parella - Disputa entre els dos progenitors → agressió; agressió del progenitor cap a la progenitora, etc.
<p>“La policia va haver d’intervenir en un domicili de l’avinguda Fiter i Rossell...” (escrit acompanyat de fotografia de l’avinguda)</p>	<p>“La policia va haver d’intervenir en un domicili”, “La policia va haver d’intervenir en un domicili situat a la parròquia d’Escaldes-Engordany” (+ canvi d’imatge)...</p> <p><i>Evitar donar dades que no resulten rellevants per entendre el cas i que faciliten la identificació de la víctima i la posen en risc.</i></p>
<p>“Pares i mestres dubten de l’eficàcia de les mesures adoptades per frenar els contagis a les escoles”</p>	<p>“Famílies i docents dubten de l’eficàcia de les mesures adoptades...”</p> <p><i>Incorporar el llenguatge inclusiu.</i></p>

Taula 2. Exemples d’expressions que cal evitar i propostes inclusives

Pel que fa específicament al llenguatge inclusiu i amb perspectiva de gènere, es proposen algunes recomanacions plantejades per Lamarea.com i Oxfam Intermón, en el seu *Taller de comunicació y género*.³

³ Lamarea.com i Oxfam Intermón: *Taller de comunicació y género*: <https://www.informarsobreviolenciamachista.com/>

- Per evitar l'ús del masculí genèric en els contextos que ho permetin (no s'ha de confondre el gènere gramatical amb el gènere o el sexe de les persones):
 - Utilitzar substantius genèrics o col·lectius

Cal evitar	Proposta inclusiva
Ciudadans	Ciudadania
Professors	Professorat
Treballadors	Plantilla, equip, personal
Pares	Famílies
Veïns	Veïnat

Taula 3. Exemples d'expressions que cal evitar i propostes inclusives

- Utilitzar perífrasis

Cal evitar	Proposta inclusiva
Els polítics	La classe política
Els andorrans	La població andorrana / Andorra
Els interessats	Les persones interessades
Professors i alumnes	La comunitat escolar
Psicòlegs	Professionals de la psicologia / Col·legi Oficial de la Psicologia

Taula 4. Exemples d'expressions que cal evitar i propostes inclusives

- Utilitzar conceptes que incloguin ambdós sexes

Cal evitar	Proposta inclusiva
Els presidents	La presidència
Els directors	La direcció
Els funcionaris	L'Administració pública, el funcionariat

Taula 5. Exemples d'expressions que cal evitar i propostes inclusives

- Ometre o substituir pronoms i articles per formes no marcades:

Cal evitar	Proposta inclusiva
Els participants de la competició	Qui participa en la competició
Tots els assistents van rebre un regal	Cada assistent va rebre un regal

Taula 6. Exemples d'expressions a evitar i propostes inclusives

- Utilitzar el desdoblament en els contextos que ho permetin, especialment quan resulti positiu remarcar i visibilitzar la presència d'ambdós sexes. Per exemple, "Les i els líders de la Unió Europea...". En el cas de desdoblements, l'ordre també és rellevant, així que convé anar alternant. a l'hora d'utilitzar aquest recurs.
- Introduir aposicions explicatives i alternar gèneres en les enumeracions.
- Utilitzar fórmules impersonals.

- Per evitar el tractament sexista, podem preguntar-nos si utilitzaríem la mateixa fórmula per referir-nos a un home o invertir el gènere per plantejar si ens resulta adequat. Per exemple, en el cas de l'esport, seria incorrecte utilitzar “el Barça ha guanyat...” per referir-nos a l'equip de futbol masculí i utilitzar “el Barça femení ha guanyat...” per referir-nos a l'equip femení.
 - Evitar utilitzar un llenguatge paternalista, referint-nos amb diminutius, amb expressions com *les noies* quan parlem de professionals o adultes, etc.
 - Evitar referir-nos a les dones com a *parella de*, *filla de*, etc.
 - Citar de la mateixa manera homes i dones: amb noms i cognoms (evitant referir-nos pel nom exclusivament en el cas de les dones o l'ús d'expressions com *senyoreta*).
 - Evitar l'ús d'expressions sexistes: *plorar com una nena*, *defensar com un home*, etc.

BLOC D. DIVERSITAT SEXUAL I DE GÈNERE – PERSONES LGBTI

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Androgínia: combinació de característiques masculines i femenines en una mateixa persona, que va més enllà del model binari.

Asexual: persona que no sent atracció sexual per ningú.

Binarisme: model que estableix dos únics gèneres i els atribueix a dos únics possibles sexes: el sexe femení va unit al gènere dona i el sexe masculí al gènere home. Exclou les persones amb identitats o expressions de gènere diverses i les persones amb cossos no normatius segons el model (com les persones intersexuals).

Bifòbia: odi, rebuig i intolerància cap a les persones d'orientació bisexual i cap a les persones percebudes com a tals.

Bisexual: persones que senten atracció sexoafectiva per homes i dones.

Cisgènere: persona que se sent del gènere que li va ser atribuït en néixer segons les seves característiques biològiques.

Disfòria de gènere: sentiment de pertànyer a un gènere diferent del sexe assignat en néixer. Es tracta d'un terme mèdic. Ha deixat de ser considerada com una malaltia per part de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) gràcies a la lluita d'associacions LGBTI.

Estereotips de gènere: conjunt d'idees, creences i imatges fixes i simplificades que es transmeten a través de la socialització de gènere per tal d'encaixar amb les pautes de comportament associades al gènere que es percep en una persona.

Expressió de gènere: comportament social i forma d'expressar-se d'una persona a través de conductes, gustos, aspecte físic, etc. Habitualment, s'espera d'un determinat gènere una sèrie de comportaments concrets, que venen de forma imposada pels rols i estereotips de gènere transmesos.

Famílies diverses: la família és una unitat social formada per un grup de persones lligades entre elles per relacions de matrimoni, parentiu, emotivitat o afinitat. Hi ha estructures familiars tan diverses com les persones que les integren: monoparental masculina o monoparental femenina, amb un pare i una mare, homoparental masculina / homopaternal (dos pares) o homoparental femenina / homomaternal (dos mares), etc.

Gai: home que sent atracció sexoafectiva per altres homes.

Genderqueer o queer: terme alternatiu per designar una persona que rebutja el model binari de presumpció de gènere vigent en la societat.

Gènere: no ens remet a les categories biològiques, d'home i dona, sinó a les categories socials d'allò que és femení i masculí. D'aquesta manera, es construeixen i s'estableixen uns patrons del que es considera masculí i del que es considera femení. Aquests patrons determinen les característiques emocionals i intel·lectuals i les maneres d'actuar de cada un dels sexes basades en tradicions, creences i valors construïts socialment i culturalment. És per això que aquests models no són innats a cada sexe, sinó que s'assimilen i s'aprenen en el procés de socialització; per tant, també es poden desaprendre, modificar i reeducar.

Gènere fluid: identitat transgènere, en la qual una persona pot no identificar-se amb una sola identitat sexual, sinó que *circula* entre masculí, femení o altres gèneres.

Heterosexual: persona que sent atracció sexoafectiva per persones de l'altre sexe.

Homofòbia: odi, rebuig i intolerància cap a les persones d'orientació homosexual i persones percebudes com a tals.

Homosexual: persona que sent atracció sexoafectiva per persones del mateix sexe.

Homoparentalitat masculina/homopaternitat o homoparentalitat femenina/homomaternitat: relació existent entre dos pares gais o dos mares lesbianes, respectivament, i les seves filles i fills, derivada de la relació jurídica que comporta la filiació.

Identitat de gènere: sentit de pertinença a un gènere determinat, és a dir, amb el rol que socialment s'atribueix a dones i homes. No ha de coincidir necessàriament amb el sexe biològic de la persona i no té relació tampoc amb l'orientació sexual.

Intersexual, intersex, persona amb variacions intersexuals o DDS (diferències del desenvolupament sexual): persona amb una anatomia sexual, òrgans reproductius o patrons cromosòmics que no encaixen completament amb la idea estàndard i binària del cos masculí o femení. No està relacionat amb l'orientació sexual ni amb la identitat de gènere. És inadequat utilitzar el concepte *hermafrodita* per referir-se a les persones intersexuals.

Lesbiana: dona que sent atracció sexoafectiva per altres dones.

Lesbofòbia: odi, rebuig i intolerància cap a les persones d'orientació lesbiana i les persones percebudes com a tals.

LGBTI: sigles dels termes *lesbiana*, *gai*, *bisexual*, *trans* i *intersexual*.

Orientació sexual o orientació sexoafectiva: tendència d'una persona a sentir una atracció sexual i afectiva per altres persones.

Outing (fer a algú): revelar que una persona és LGBTI en contra de la seva voluntat.

Pansexual: persona que se sent atreta per altres persones independentment del seu gènere.

Reassignació sexual: procés mitjançant el qual les persones transsexuals modifiquen el seu cos per aproximar-lo a l'assignat al gènere sentit. Pot incloure tractaments hormonals o cirurgia de reassignació genital.

Sexe: característiques físiques, biològiques, anatòmiques i fisiològiques dels éssers humans que els defineixen com a mascle o femella. S'utilitza també com a criteri de classificació social de les persones entre homes i dones. El sexe en si, masculí o femení, no comporta intrínsecament l'adopció d'uns determinats rols socials. L'adopció d'uns rols determinats en funció del sexe és un fenomen cultural.

Transgènere: persona amb una identitat de gènere diferent al sexe assignat en néixer, independentment de si la persona s'ha sotmès a una intervenció quirúrgica o tractament mèdic. Es pot utilitzar de manera similar el concepte de **persona trans**.

Transsexual: persona amb una identitat de gènere diferent del sexe assignat i que opta per una intervenció mèdica (hormonal, quirúrgica o ambdós) per adequar la seva aparença fisicobiològica a la seva realitat psíquica, espiritual i social. Ser transsexual no implica tenir cap orientació seoxafectiva concreta.

- **Home transsexual:** persona que, en néixer, té els òrgans genitals i biològics corresponents al sexe femení, però psicològicament i vitalment se sent identificada amb el gènere masculí.
- **Dona transsexual:** persona que, en néixer, té els òrgans genitals i biològics corresponents al sexe masculí, però psicològicament i vitalment se sent identificada amb el gènere femení.

Transvestit/ida: persona que es vesteix amb roba que s'associa al sexe oposat al seu de naixement. No té a veure amb l'orientació sexual.

2. Diagnosi

De la mateixa manera que encara actualment la societat està impregnada d'un sistema de gènere binari, patriarcal i heteronormatiu, els mitjans de comunicació tendeixen a reproduir aquesta realitat en el seu dia a dia invisibilitzant la diversitat sexual i de gènere.

Algunes de les formes més habituals de fer-ho es reproduïxen a través de diferents mecanismes:

- Invisibilitat generalitzada de les persones LGBTI. Presentació de l'heterosexualitat com el model de relació seoxafectiva i de parentiu únic o principal, obviant la diversitat existent més enllà dels espais que s'identifiquen com a específicament destinats a les persones LGBTI. Això es tradueix en una manca de referents variats i en diferents àmbits de la realitat que contribueixin a una participació activa i igualitària de totes les persones independentment del seu sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere.
- Generalització de les persones LGBTI com a *col·lectiu*, proposant una imatge reduccionista i estereotipada de la diversitat sexual i de gènere.
- Absència de persones LGBTI en àmbits diversos de la realitat.

- Invisibilitat específica o infrarepresentació de les persones lesbianes, bisexuals, trans i intersexuals. Referir-se a les persones LGBTI com a *col·lectiu gai* o com a *homosexuals*, tendint a generalitzacions que obvien la realitat diversa existent.
- Associació de les dones trans a la prostitució i la marginalitat.
- Associació del VIH a les persones LGBTI.
- Menció del sexe, l'orientació sexual o la identitat de gènere sense respectar la voluntat de la persona o en un context en el qual no resulta una dada significativa.
- Tracte estereotipat o discriminatori degut a l'orientació afectivosexual o a la identitat de gènere de la persona: efectuar preguntes irrellevants, fer comentaris despectius o burles (emascarades sovint sota *bromes* o *acudits* que resulten ofensius), emetre judicis de valor, etc.
- Tracte a les persones trans pel nom registral o pel sexe biològic i no pel nom sentit o la identitat de gènere amb la qual la persona s'identifica.
- Tracte de la transidentitat i la intersexualitat com a patologies.
- Adopció d'un to sensacionalista o morbós a l'hora de tractar notícies relacionades amb la població LGBTI.
- Responsabilitzar la persona víctima de la violència o discriminació per motiu de sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere patida, justificant o minimitzant la gravetat dels fets d'acord amb prejudicis sobre les persones LGBTI.

3. Recomanacions

Tenint en compte els punts anteriors, s'estableixen un conjunt de bones pràctiques que facilitaran l'adopció d'una comunicació respectuosa amb la diversitat i participativa per part de totes les persones, independentment del seu sexe, identitat sentida o orientació sexoafectiva.

- Establir un **compromís** amb la igualtat i la no-discriminació en matèria de sexe, gènere o orientació sexoafectiva que formi part dels valors organitzatius de la institució o el mitjà de comunicació.
- Desenvolupar aquest compromís incorporant **formacions** periòdiques sobre diversitat sexual i de gènere a l'equip professional, garantint especialment que les persones que informin sobre un fet relacionat amb la població LGBTI (professionals del periodisme, l'edició, la fotografia, el grafisme, etc.) disposin dels coneixements específics per tractar, analitzar i presentar la informació de forma adequada.
- Implementar **polítiques internes** sobre el tractament de la comunicació en casos de persones LGBTI, no només per a les i els periodistes, sinó també a les figures directives i editores de continguts i seccions.
- Ser conscients del que pot transmetre una **imatge** més enllà de la mateixa composició, evitant associar continguts on participin persones LGBTI amb imatges estigmatitzants o discriminatòries.
- Incloure la **participació** de les persones LGBTI en àmbits i contextos diversos, presentant referents que trenquin amb la invisibilització, les idees estereotipades o generalitzacions reduccionistes de la població LGBTI.

- **Mostrar la diversitat** de famílies existents a la societat i no vincular exclusivament l'acceptació de l'orientació o la identitat sexual dels fills i filles per part de l'entorn proper amb la idea de patiment.
- Fer servir un **tracte normalitzat** i no indicar la condició de persona LGBTI si no es requereix per comprendre el missatge.
- **Respectar l'autodeterminació** de les persones en relació amb la seva orientació sexual, la identitat o l'expressió de gènere, tenint en compte la seva voluntat a l'hora d'informar amb el nom o la identitat sentida, així com mencionar o no la seva orientació sexual.
- En situacions de violència per raó de sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere, evitar **revictimitzacions** provocades pel fet d'informar de forma impactant o morbosa sobre l'experiència viscuda. En aquest sentit, si s'entrevista la persona victimitzada cal mostrar empatia, respectar la seva voluntat a l'hora d'incidir més o menys en els fets i valorar la possibilitat d'entrevistar de forma alternativa persones especialistes en el cas o en la matèria (professionals de la psicologia, de l'àmbit jurídic, d'associacions o activistes, entre d'altres), de manera que preservem la intimitat i el procés de recuperació de la persona victimitzada.
- En situacions de violència o discriminació per raó de sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere, enfocar la informació del cas com a **vulneració dels drets humans** i no com un succés aïllat. Alhora, fer-ne un seguiment per visibilitzar com es resolen els fets i difondre informació sobre organitzacions i serveis als quals les persones victimitzades poden acudir per denunciar o rebre suport o assessorament.
- Acudir a les organitzacions LGBTI i activistes com a **fonts primàries** per abordar informacions relacionades amb la població LGBTI.
- Garantir la llibertat d'expressió tenint presents els límits a **expressions d'odi** o incitacions a la violència.
- **Abordar la realitat** de les persones LGBTI de forma equilibrada, mostrant tant la discriminació estructural que presenten com els avenços i aspectes positius assolits en matèria de drets humans i participació en igualtat.
- Utilitzar un **llenguatge inclusiu**, evitant l'ús de conceptes denigrants, ofensius, discriminatoris, ridiculitzadors o que atemptin contra la dignitat de les persones LGBTI.
- Incloure **referències positives** sobre la diversitat sexual, afectiva i de gènere en els continguts periodístics, i no només visibilitzar-la de forma associada a determinades problemàtiques o situacions de violència o discriminació.
- Difondre les activitats i les **reivindicacions** de la població LGBTI.
- Conèixer i utilitzar amb precisió els **conceptes** relacionats amb la diversitat sexual i de gènere per evitar confusions o missatges erronis.
- En **continguts de ficció, entreteniment i publicitat**, impulsar la presència normalitzada de les persones LGBTI com a personatges de sèries, pel·lícules, programes d'entreteniment i anuncis, fugint de representacions estereotipades i simplistes.

Alguns exemples pràctics d'aquestes recomanacions serien:

Expressions inclusives	Expressions que cal evitar
Persona trans, transgènere, transsexual	<i>Transvestit/ida, travelo, etc.</i>

Persona intersex, intersexual	<i>Hermafrodita</i>
Persona homosexual, gai, lesbiana	<i>Maricó, marieta, boja, invertit, desviat, reina, reinona, menjafigues, xicotot, gallimarsot, cavallot, etc.</i> Castellanismes freqüents: <i>trucha, mariposón, moña, marimacho, sarasa, tortillera, bollera, etc.</i>
Persones LGBTI, població LGBTI	Col·lectiu LGBTI, homosexuals, etc.
Reassignació sexual	Canvi de sexe
Persona, persona heterosexual, persona cisgènere	Persona normal (per referir-se a algú en contraposició a una persona LGBTI)
-	<i>Donar pel cul</i> , com a expressió amb connotacions negatives
-	<i>Mariconada</i> , per dir que una cosa és insubstancial
-	<i>Maricó, marieta</i> o <i>neneta</i> , per dir que una persona no és capaç de fer alguna cosa
-	<i>Efeminat</i> o <i>amanerat</i> , per referir-se a un home que té una expressió de gènere femenina
-	<i>Xicotot, camionera</i> , per referir-se a una dona que té una expressió de gènere masculina
-	<i>Perdre oli</i> , per referir-se a ser gai
-	<i>Vorera d'enfront</i> o <i>de l'altra vorera</i> , per referir-se a una persona homosexual
Exemples en notícies	
Bona praxi	Mala praxi
Ella és Laura Soler, una activista trans que va ser agredida per un home amb qui es va creuar pel carrer i, en veure-la passar, la va agredir verbalment i psicològicament	Ell és Jaume Soler, que es fa dir Laura, un transsexual que va ser insultat per un home que anava pel carrer i qui, en veure'l passar, el va agredir per vestir-se com una dona i li va dir: "Maricon asquerós!"
L'Audiència Nacional condemna Cassandra Vera, la tuitera que va fer acudits sobre la mort de Carrero Blanco. El Tribunal imposa una pena d'un any i mig a la jove per humiliació a les víctimes	Condemnen el transsexual tuitera Cassandra per enaltiment del terrorisme
La jove assassinada en fugir d'un client tenia una ferida d'arma blanca	Detingut el client d'un travesti que va morir en caure d'un edifici
Explica'ns: en quin moment van passar de ser clients del restaurant a víctimes d'homofòbia per part del personal?	No creus que és un acte provocatiu fer-te un petó amb la teva parella en aquell restaurant?

Taula 7. Exemples de bones i males pràctiques

BLOC E. DIVERSITAT SOCIOCULTURAL I ÈTNICA

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Àrab: fa referència al poble originari de la península aràbiga i on es parla la llengua àrab. Per tant, es tracta d'una referència ètnica i lingüística, però no religiosa (una persona àrab no necessàriament ha de practicar una religió i, en cas de fer-ho, no ha de ser necessàriament l'islam).

Aporofòbia: forma de discriminació que neix d'un sentiment o comportament de rebuig o menyspreu cap a les persones pobres. En ocasions pot anar associada a discriminació envers les persones migrants o migrades, per la situació de vulnerabilitat econòmica que poden presentar.

Desplaçament: trasllat forçós d'una persona de la seva llar o país degut a conflictes armats o desastres naturals, normalment.

Ètnia: grup de persones que s'identifiquen entre elles pel fet de compartir trets culturals, lingüístics, religiosos, d'origen geogràfic o de procedència.

Etnocentrisme: actitud de considerar, valorar o jutjar un altre grup ètnic, cultural o social d'acord amb els estàndards i valors de la cultura o grup propis, habitualment considerant-los com a superiors.

Fonamentalisme: moviment ideològic, polític o religiós que implica l'acceptació d'un dogma i una moral estricta que exclouen i ataquen qualsevol altra creença o codi moral o qualsevol desviació respecte a la interpretació ortodoxa del dogma, el qual regula els principals aspectes de la vida quotidiana.

Interculturalitat: procés d'interacció entre cultures diferents.

Islamofòbia: actitud d'odi, rebuig o hostilitat cap a l'islam i les persones musulmanes.

Menor immigrant no acompanyat/ada: infant o adolescent que no té la majoria d'edat i que no viatja acompanyat/ada per un pare, mare o tutor/a legal.

Migració: acte de sortir del lloc de residència per establir-se en un altre país o regió, independentment dels motius. Quan ens referim a la sortida del país d'origen, parlem d'*emigració*, mentre que quan parlem de l'entrada de persones en un país receptor, parlem d'*immigració*.

Migració forçosa: migració de caràcter involuntari, que es produeix quan una persona es veu o se sent obligada a sortir del seu país per por, per risc per a la seva integritat, per factors climàtics o catàstrofes naturals, etc.

Persona en situació administrativa irregular: persona que resideix o transita per un país sense tenir els documents que ho permeten.

Persona migrada/immigrada: persona que ja ha conclòs el seu procés migratori i, per tant, és una veïna, treballadora, resident... que procedeix d'un altre territori.

Persona migrant/immigrant/emigrant: persona que està en el procés migratori, és a dir, de desplaçament a un país o regió diferent del seu lloc d'origen.

Persona nouvinguda: persona que acaba d'arribar procedent d'un altre territori.

Persona refugiada: persona que es veu forçada a fugir del país d'origen per conflictes armats o persecució (per raó d'ètnia, religió, nacionalitat, sexe, gènere, orientació sexual, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques, entre d'altres), es troba fora del seu país d'origen i busca protecció en un país diferent de l'originari.

Racisme: actitud, creença o ideologia en què es considera que un grup ètnic és superior a un altre. Manté la idea de l'existència de *races humanes*, desmuntada científicament, i hi estableix una jerarquia.

Vel: peça de roba que serveix per cobrir generalment el cap, la cara o la part de dalt del cos. No és exclusiu de l'islam i, per tant, parlar de *vel islàmic* és incorrecte. Tampoc no s'ha de confondre amb altres peces de roba com el burca, el hijab, el nicab o el xador, entre altres, que vesteixen algunes dones musulmanes en determinades regions fruit d'interpretacions de la llei islàmica o xaria.

Xenofòbia: actitud d'odi, rebuig o hostilitat cap a les persones o cultures diferents, considerades com a estrangeres.

2. Diagnosi

Els moviments migratoris són una realitat demogràfica històrica i actual de tota societat, inclosa l'andorrana. La convivència actual de nombroses nacionalitats, que aporten una important diversitat cultural, lingüística i social, suposa un escenari de riquesa complexa que implica una contínua evolució per assolir la construcció d'una societat realment inclusiva.

Tot i això, sovint trobem que, en abordar la temàtica de la immigració, es mantenen determinats estereotips, prejudicis o mites que situen els fenòmens migratoris, i en especial la immigració, com una problemàtica d'impacte social plena d'idees preconcebudes associades a la perillositat, la contraposició i el risc.

Algunes de les formes més habituals de fer-ho es reproduïxen a través de diferents mecanismes:

- Invisibilitat generalitzada de les persones migrants, d'ètnies o de religions minoritàries en contextos diversos. Això es tradueix en una manca de referents variats i en diferents àmbits de la realitat que contribueixin a una participació activa i igualitària de totes les persones independentment del seu origen, cultura o religió.

- Generalització de les persones migrants, d'ètnies o religions minoritàries com a col·lectius, proposant una imatge reduccionista i estereotipada dels orígens, creences, actituds i comportaments esperats.
- Associació de la migració a la marginalitat o la delinqüència.
- Etnificació del conflicte i de les problemàtiques d'una determinada comunitat o localitat.
- Associació de determinades religions o orígens ètnics a comportaments radicalitzats o terrorisme.
- Menció d'aspectes relatius al grup ètnic, el color de la pell, el país d'origen, la religió o la cultura en un context en el qual no resulta una dada significativa o sense respectar la voluntat de la persona.
- Tracte estereotipat o discriminatori degut a motius d'ètnia, religió, cultura o origen: fer comentaris despectius o burles (emascarades sovint sota *bromes* o *acudits* que resulten ofensius), efectuar judicis de valor, fer preguntes assumint l'origen migratori de la persona, mantenir la referència de persona immigrant un cop finalitzat el procés migratori, etc.
- Assumpció de la migració com un procés heretable: una persona nascuda a Andorra no és immigrant ni immigrada, ni és una persona andorrana *de segona*.
- Adopció d'un to sensacionalista o morbós a l'hora de tractar notícies relacionades amb la migració o població d'ètnies, cultures o religions minoritàries.
- Ús d'expressions deshumanitzadores en relació amb la migració i amb les persones immigrades o que equiparen el fet migratori amb situacions de perill, descontrol i, fins i tot, catàstrofe.
- Adopció d'una posició de superioritat, etnocentrisme o paternalisme en referir-se a cultures, ètnies o orígens diversos.
- Èmfasi de les diferències ètniques, d'origen, culturals o religioses utilitzant un llenguatge que divideix i confronta la societat.
- Responsabilització de la persona víctima de violència o discriminació per motiu d'origen, ètnia, cultura o religió de la victimització patida, justificant o minimitzant la gravetat dels fets d'acord amb prejudicis sobre les persones migrants, migrades o d'ètnies, cultures i religions minoritàries.

3. Recomanacions

Tenint en compte els punts anteriors, s'estableixen un conjunt de bones pràctiques que facilitaran l'adopció d'una comunicació respectuosa amb la diversitat i participativa per part de totes les persones, independentment de la seva ètnia, cultura, origen o religió.

- Establir un **compromís** amb la igualtat i la no-discriminació per motius d'ètnia, origen, religió o cultura que formi part dels valors organitzatius de la institució o el mitjà de comunicació.
- Implementar **polítiques internes** sobre el tractament de la comunicació en matèria de migració i diversitat cultural, religiosa o ètnica, no només a les i els periodistes, sinó també a les figures directives i editores de continguts i seccions.

- Promoure i afavorir la **formació** dels equips professionals en relació amb la migració i la diversitat cultural, religiosa o ètnica. Incorporar aquesta diversitat en els mateixos equips, garantint la presència de persones de diferents orígens, ètnies i cultures.
- Garantir que el personal disposi del temps i les **condicions de treball** adequades per poder elaborar continguts de qualitat i no discriminatoris.
- Ser conscients del que pot transmetre una **imatge** més enllà de la mateixa composició, evitant associar continguts en què participin persones migrants/immigrades o d'ètnies, cultures i religions minoritàries amb imatges estigmatitzants o discriminatòries.
- Incloure la **participació** de persones migrants o d'ètnies minoritàries en àmbits i contextos diversos, presentant referents que trenquin amb la invisibilització, les idees estereotipades o generalitzacions reduccionistes.
- Fer servir un **tracte normalitzat** i no indicar aspectes relatius a l'ètnia, l'origen, la cultura o la religió si no es requereix per comprendre el missatge. Tampoc posar l'atenció en la situació legal de la persona si el context no ho justifica.
- **Evitar les generalitzacions i la simplificació** d'informació proporcionant informacions concretes, detallades, objectives, provades i contextualitzades. Quan es mencionin cites textuales a referències discriminatòries o racistes, especificar-ne l'autoria i el context de formulació.
- **Evitar categories macroètniques** que generalitzen i homogeneïtzen grups poblacionals diversos, com per exemple *persona llatinoamericana, subsahariana, de l'Est, asiàtica*, etc.
- **Evitar contraposar** utilitzant expressions del tipus *nosaltres/ells i elles, autòctones/immigrants, d'aquí/de fora, el nostre país/el seu país, andorrans/es de tota la vida, andorrans/es de veritat*.
- **No potenciar les informacions negatives, morboses o sensacionalistes**, evitant l'ús d'expressions deshumanitzadores o la dramatització; no vincular recurrentment la migració i la diversitat cultural, ètnica i religiosa amb conflictes, ni mostrar plans curts i invasius de persones ferides, mortes o en una situació que vulneri la seva dignitat o intimitat.
- Abordar la **migració com un fenomen estructural, social i històric**, no com un problema ni com un fet que, per si mateix, representi una amenaça. Fer aquest abordatge des de diverses perspectives, parlant no només dels reptes que pot suposar sinó també dels aspectes positius o d'enriquiment social que representa.
- Promoure la **pluralitat de les fonts d'informació** en el tractament de notícies o altres continguts, incorporant la diversitat cultural, d'ètnia, d'origen o religiosa com a pràctica quotidiana que visibilitzi la realitat social existent amb referents diversos (i no només quan s'estigui abordant continguts relacionats amb la migració o la diversitat específicament). En entrevistes, no definir la persona pel seu grup cultural, religió o ètnic, si no escau.
- Acudir a les **organitzacions, activistes i testimonis directes com a fonts primàries** per a l'abordatge d'informacions relacionades amb la migració i la diversitat cultural, ètnica, d'origen o religió. En el cas d'entrevistar com a testimonis persones migrades, no adjudicar la condició anònima si no és que la persona ho demana.
- En situacions de violència per raó d'origen, ètnia, religió o cultura, **evitar revictimitzacions** pel fet d'informar de forma impactant o morbosa sobre l'experiència

viscuda. En aquest sentit, si s'entrevista la persona victimitzada cal mostrar empatia, respectar la seva voluntat a l'hora d'incidir més o menys en els fets i valorar la possibilitat d'entrevistar de forma alternativa persones especialistes en el cas o en la matèria (professionals de la psicologia, de l'àmbit jurídic, d'associacions o activistes, entre d'altres), de manera que preservem la intimitat i el procés de recuperació de la persona victimitzada.

- En situacions de violència o discriminació per raó d'origen, ètnia, religió o cultura, enfocar la informació del cas com a **vulneració dels drets humans** i no com un succés aïllat. Alhora, fer-ne un seguiment per visibilitzar com es resolen els fets i difondre informació sobre organitzacions i serveis als quals les persones victimitzades poden acudir per rebre suport o assessorament o per denunciar.
- Garantir la llibertat d'expressió tenint presents els **límits a expressions d'odi** o incitacions a la violència.
- Abordar la realitat de la migració i la diversitat etnocultural de forma **equilibrada**, mostrant tant la discriminació estructural que presenten determinades ètnies, religions o cultures com els avenços i aspectes positius assolits en matèria de drets humans i participació en igualtat.
- Incloure **referències positives** sobre la migració i la diversitat etnocultural en els continguts periodístics, i no només visibilitzar-la de forma associada a determinades problemàtiques o situacions de violència o discriminació. En aquest sentit, també, parlar dels països d'origen de les persones migrades sense simplificar-ho i centrant-ho exclusivament en les problemàtiques que s'hi poden donar (conflictes bèl·lics, pobresa extrema, etc.).
- Utilitzar un **llenguatge inclusiu**, evitant l'ús de conceptes denigrants, ofensius, discriminatoris, ridiculitzadors o que atemptin contra la dignitat de les persones d'origen divers o d'ètnies, cultures i religions minoritàries.
- Incorporar la **perspectiva de gènere** en la comunicació sobre la migració, persones refugiades i persones de diversos orígens, ètnies, cultures i religions, donant veu a les dones i a les seves experiències i adoptant un llenguatge inclusiu i no sexista.
- Conèixer i utilitzar amb **precisió** els conceptes relacionats amb la diversitat etnocultural per evitar confusions o missatges erronis.
- Controlar i moderar les **plataformes participatives en línia**, inclosos els espais per comentar notícies, per eliminar missatges amb contingut discriminatori o d'odi.
- En **continguts de ficció, entreteniment i publicitat**, impulsar la presència normalitzada de persones d'orígens, ètnies i cultures diverses com a personatges de sèries, pel·lícules, programes d'entreteniment i anuncis, fugint de representacions estereotipades i simplistes.

Alguns exemples pràctics d'aquestes recomanacions podrien ser:

Expressions inclusives	Expressions que cal evitar
Persona en situació administrativa no regularitzada	Il·legal, irregular, indocumentat/ada o sense papers
Un grup, indicar la quantitat aproximada o evitar aquest tipus d'expressions directament	Allau, onada, flux (d'immigrants)

-	Andorrans/es de veritat o de tota la vida, persones d'aquí i persones de fora, el nostre país i el seu país, etc.
-	Persona asiàtica, de l'Est, llatinoamericana, llatina, àrab
-	<i>Sudaca, machupicchu, txipirito, amarillo...</i>
Persona negra	Persona de color, negret/a
Persona portuguesa	<i>Porronxo, ronxo</i>
Persona marroquina	Moro, mora
Vel (o especificar el tipus de vel en qüestió: hijab, nicab)	Vel islàmic
Terrorisme gihadista, terrorisme exercit per... (mencionar grup terrorista concret).	Terrorisme islàmic
Pisos sobreocupats	Pisos pastera
Bandes	Bandes llatines
Màfies	Màfies russes, romaneses, xineses, etc.
Treballar molt	Treballar com un negre
Boc emissari, boc expiatori	Cap de turc
Ser un/a trapasser/a, embolicador/a	Ser un/a gitano/a

Taula 8. Exemples d'expressions inclusives i d'expressions que cal evitar

BLOC F. PERSONES GRANS

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Dependència: estat en què es troben les persones que, per raons lligades a la manca o a la pèrdua d'autonomia física, psíquica, intel·lectual o sensorial, tenen necessitat d'assistència o d'ajudes importants per fer els actes corrents de la vida diària.

Edatisme: terme que s'utilitza quan una persona estereotipa i prejutja una altra persona per la seva edat.

Estigmatització: procés pel qual una persona, una conducta, una idea, etc., és definida com a anormal o desviada per part d'un grup amb poder a fi de fomentar-ne el rebuig social.

Persones grans: persones que han complert seixanta-cinc anys, o seixanta anys si són pensionistes d'invalidesa de la seguretat social passada a vellesa.

2. Diagnosi

Prenent com a punt de partida la importància del reconeixement de les persones grans com a membres de ple dret de la societat, s'ha de fomentar la seva participació en els mitjans de comunicació.

Les notícies relacionades amb les persones grans en els mitjans de comunicació, tant en els informatius televisius com a la premsa escrita, contribueixen sovint a l'estigmatització i a l'aparició d'estereotips negatius (edatisme), que vinculen la seva imatge a situacions de dependència, sanitàries, econòmiques o d'activitats d'oci festives.

Malauradament, aquesta societat tan competitiva ignora tot el que no és materialment productiu, com ara la saviesa i l'experiència de les persones grans. És per això que cal potenciar elements i aspectes positius.

3. Recomanacions

Els mitjans de comunicació poden ajudar a canviar la imatge de la gent gran en la nostra societat, per exemple mostrant una gent gran activa, que transmet valors, experiència, coneixements, etc. Algunes orientacions que podem incorporar són, per exemple, les enumerades a continuació:

- **Imatge positiva.** S'ha d'oferir una imatge plural de la gent gran, amb activitats quotidianes, i amb persones actives i dinàmiques.
- **Adequació de la imatge.** Segons el tipus de notícia, la imatge que l'acompanyi ha de representar la realitat de les persones grans. Cal vigilar a l'hora d'utilitzar imatges d'arxiu en què apareixen persones grans per exemplificar notícies de tipus general.

- **Fonts d'informació i opinió.** S'ha de comptar amb les persones grans en parlar d'elles, donant-los visibilitat en els mitjans i fent que siguin font directa d'informació i opinió.
- **Són part activa de la societat.** Les persones grans al Principat d'Andorra són beneficiàries de tots els serveis i recursos de la comunitat i, a més, participen i aporten en tots els aspectes de la nostra societat.
- **Persones adultes i ciutadania de ple dret.** Cal evitar el llenguatge paternalista, discriminatori i pejoratiu, que contribueix a la consolidació d'estereotips socials negatius referits a les persones grans.
- Cal tenir una cura especial a protegir el **dret a la intimitat, a la imatge i a la dignitat** de les persones grans, especialment de les que es troben en situacions més vulnerables.
- **No s'ha de contraposar** establint categories del que és considerat com a positiu i el que no. Cal evitar reforçar els estereotips que presenten la joventut com un atribut positiu i la vellesa com un atribut negatiu.

Pel que fa al llenguatge, es proposen algunes pautes que podem incorporar a l'hora d'escriure i parlar:

- La informació ha de ser **accessible**, amb un llenguatge clar i concís.
- El concepte correcte és **gent gran**; no s'han de fer servir denominacions inadequades, com ara *vells/es*, *ancians/es* o *tercera edat*.
- Fer servir **conceptes adequats**; sense utilitzar paraules com *avis/àvies* ni *padrins/ines*; no tots són avis/àvies. Excepte que sigui una notícia relacionada amb els seus nets i netes, hem de referir-nos-hi com a *gent gran*.
- **No referir-nos a les persones grans en termes de propietat.** No utilitzar expressions com *les nostres persones grans*, sinó *la gent gran de la nostra societat*. Ni les persones, ni els col·lectius no han de ser tractats en termes de propietat. Si es vol donar un tracte de proximitat, és millor parlar del nostre entorn o societat.
- **No generalitzar.** No s'ha de dir o escriure *totes les persones grans...* Es tracta d'un col·lectiu heterogeni, divers i s'ha de fer visible la seva pluralitat social i vital.

BLOC G. PERSONES AMB DISCAPACITAT

Els mitjans de comunicació són l'eina més potent que tenim en la societat per divulgar i promocionar els missatges que es volen donar a conèixer a la societat, i per aquest motiu es presenta aquesta guia pedagògica sobre les persones amb discapacitat, per aconseguir una bona difusió de les notícies.

Per promoure els principis de no-discriminació, igualtat d'oportunitats i d'accessibilitat universal de les persones amb discapacitat en els mitjans de comunicació i en els sistemes d'informació, el Ministeri d'Afers Socials, Joventut i Igualtat proposa una guia per a professionals de la comunicació. Es promou una imatge ajustada a la ciutadania sense prejudicis ni estereotips.

1. Definicions bàsiques. Cap a un llenguatge comú

Malaltia: no és sinònim de *discapacitat*.

La **discapacitat** és una condició en què es troba la persona. És el resultat de la interacció entre les persones amb deficiències i les barreres degudes a l'actitud i a l'entorn que eviten la participació plena i efectiva d'aquestes persones en la societat en igualtat de condicions amb les altres persones.

Les **persones amb discapacitat** són les persones que tenen deficiències físiques, mentals, intel·lectuals o sensorials a llarg termini que, en interactuar amb diverses barreres, poden impedir la seva participació plena i efectiva en la societat en igualtat de condicions amb les altres persones. Les persones amb discapacitat gaudeixen dels mateixos drets que la resta de la ciutadania.

2. Diagnosi

- Atribució a les persones amb discapacitat d'una posició de víctimes que les situa com a agents passius de la seva vida.
- Visibilització de forma més freqüent d'algunes discapacitats, com són la discapacitat intel·lectual i física, mentre que se n'invisibilitza la resta.
- Vinculació de la discapacitat amb idees de problemes, situacions de vulnerabilitat, desastres.
- L'estigmatització de les persones amb malaltia mental: agressivitat, consum de tòxics, violència, suïcidi... especialment en períodes de simptomatologia activa.
- Les dones amb discapacitat pateixen doble discriminació: són tractades com a éssers dèbils, dependents i invisibles.

3. Recomanacions

3.1 Els missatges als mitjans de comunicació

Els missatges que ha de difondre l'equip de professionals haurien de tenir en compte les observacions següents:

- La informació ha de ser accessible, amb descripcions i dades precises, necessàries per relatar la notícia.
- Llenguatge senzill.
- El missatge ha de ser descriptiu de la realitat.
- En informacions que es refereixen a dones, cal tenir en compte la doble discriminació per la interacció de les construccions socials de gènere i discapacitat.
- Quan es parli de patologies que afecten majoritàriament dones (fibromiàlgia, síndrome de fatiga crònica, lupus), s'ha d'especificar en la informació que hi ha una prevalença més alta en les dones, per no invisibilitzar-les.
- Cal mostrar amb naturalitat els èxits i les dificultats de les persones amb discapacitat.
- Es recomana la utilització de la paraula *participació* i no *normalització*, *integració*, *inclusió*...
- S'ha d'emfatitzar el caràcter de les persones en conjunt i les seves capacitats, no les seves limitacions.
- Quan es parla d'una malaltia concreta, cal oferir informació objectiva i contrastada amb experts.
- Quant a les fonts d'informació i opinió, s'ha de comptar amb les persones amb discapacitat en parlar d'elles, donant-los visibilitat en els mitjans i que siguin font directa d'informació i opinió.
- Pel que fa a la ciutadania de ple dret, s'ha d'evitar el llenguatge paternalista, discriminatori o pejoratiu, que contribueix a la consolidació d'estereotips socials negatius referits a les persones amb discapacitat.

3.2 El llenguatge. Pautes per escriure i parlar

Les Nacions Unides recomanen utilitzar l'expressió **persona amb discapacitat**. És correcte utilitzar **persona amb discapacitat física, intel·lectual, mental o sensorial**.

Les persones amb discapacitat no són especials, totes les persones som úniques i especials.

Es recomana fer servir l'expressió **persona sense discapacitat** i mai utilitzar **persona normal**.

S'ha de parlar d'**autonomia personal** per fer referència al dret de la persona a decidir com viure, on viure i amb qui vol viure.

S'ha d'utilitzar l'expressió **persona amb situació de dependència**, i no persona **dependent**.

Els **productes de suport** es refereixen a qualsevol recurs, equipament, eina, accessori, tècnica, servei o adaptació que possibilita l'autonomia per a la vida quotidiana de la persona amb discapacitat.

Accessibilitat arquitectònica: quan no existeixen barreres ambientals i físiques a l'espai públic, edificis i llars.

Accessibilitat a la comunicació: quan no existeixen barreres en la comunicació interpersonal, en la comunicació escrita (diaris, revistes, llibres, cartes...) i en la comunicació virtual (accessibilitat digital).

Accessibilitat en el transport: quan no existeixen barreres en les instal·lacions del transport públic (parades de taxi, estacions, aeroports...), en els vehicles i en la prestació de serveis d'informació i compra de bitllets.

Disseny universal: disseny de productes, serveis, programes i entorns que puguin utilitzar totes les persones, tant com sigui possible, sense necessitat d'adaptació ni de disseny especialitzat. L'existència d'entorns inspirats segons les normes del disseny universal no exclou les ajudes tècniques per a persones amb discapacitat quan les requereixin.

Ajustos raonables: les modificacions i adaptacions necessàries i adequades que no imposin una càrrega desproporcionada o indeguda, quan siguin necessàries en un cas particular per garantir a les persones amb discapacitat el reconeixement, el gaudiment o l'exercici en igualtat de condicions dels drets humans i les llibertats fonamentals.

Discapacitat congènita: quan una persona té una discapacitat des del seu naixement. Es pot dir **té una discapacitat congènita** o **una discapacitat des del seu naixement**.

Malalties rares: quan una malaltia afecta menys de 5 de cada 10.000 habitants. Es recomana parlar de **persones amb malalties rares**.

Es recomana **no utilitzar eufemismes**. Exemples: *sordesa política, l'autisme en l'Administració...*

No etiquetar de forma genèrica els grups, s'ha de posar èmfasi en la persona.

Evitar les expressions següents: **autista, esquizofrènic/a, paranoic/a, depressiu/iva, anorèxic/a...**

És diferent **accessible** (relacionat amb accedir) que **assequible** (relacionat amb aconseguir).

És preferible optar per paraules neutres com **presentar, manifestar...** que no prejudicar pel fet de tenir discapacitat. És recomanable utilitzar **té una hemiplegia** i no **pateix una hemiplegia**.

Necessitats educatives especials: suports que els alumnes necessiten per participar plenament en el sistema educatiu ordinari.

3.3 Terminologia correcta general

CORRECTE	INCORRECTE
Persones que tenen o presenten	Persones que pateixen, estan afectades
Persones amb discapacitat	Minusvàlids, impedits, disminuïts, incapacitats
Persones amb discapacitat	Discapacitats, discapacidades
Participació	Integració, normalització, inclusió
Persones amb situació de dependència	Dependents

Alumne amb necessitats educatives especials	Alumne especial o amb problemes educatius
---	---

Taula 9. Terminologia correcta i incorrecta en l'àmbit de les discapacitats

En situacions de discapacitat física i orgànica:

CORRECTE	INCORRECTE
Persones amb discapacitat física, persones amb discapacitat orgànica, persones amb discapacitat motriu, persones amb mobilitat reduïda	Paralítics, invàlids, invàlides, coixos
Usuari/usuària de cadira de rodes "que es desplaça en cadira de rodes"	Postrat en una cadira de rodes
Persona de talla baixa o persona amb acondroplàsia	Nan
Discapacitat congènita o discapacitat des del seu naixement	Defecte de naixement

Taula 10. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de discapacitat física i orgànica

En situacions de paràlisi cerebral:

CORRECTE	INCORRECTE
Persona amb paràlisi cerebral	Paralític cerebral

Taula 11. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de paràlisi cerebral

En situacions de discapacitat sensorial auditiva:

CORRECTE	INCORRECTE
Persones sordes, amb sordesa, discapacitat auditiva	Sord, sorda, sordmudesa
Llengua de signes	Llenguatge de signes
Audiòfon o implant coclear	Sonotone

Taula 12. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de discapacitat sensorial auditiva

En situacions de discapacitat sensorial visual:

CORRECTE	INCORRECTE
Persona cega, ceguesa, persona amb ceguesa i persones amb discapacitat visual	Invident
Persones sordcegues	Persona sorda i cega
Gos guia	Gos-guia

Taula 13. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de discapacitat sensorial visual

En situacions de discapacitat intel·lectual:

CORRECTE	INCORRECTE
Persones amb discapacitat intel·lectual	Deficients, retardat/retardada

Persona amb síndrome de Down, persones amb trisomia 21	Mongòlic/mongòlica
--	--------------------

Taula 14. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de discapacitat intel·lectual

En situacions de trastorns de l'espectre autista:

CORRECTE	INCORRECTE
Persona amb autisme, persona amb trastorns de l'espectre de l'autisme, persona amb trastorns de l'espectre autista, persona amb TEA	Autista

Taula 15. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de trastorn de l'espectre autista

En situacions de malaltia mental:

CORRECTE	INCORRECTE
Persona amb malaltia mental o persones amb problemes de salut mental	Malalt/a mental, trastornat/trastornada, pertorbat/pertorbada, psicòpata, dement, boig/boja
Persona amb esquizofrènia, persona que té una depressió, persona que té esquizofrènia, presenta una malaltia	Esquizofrènic/esquizofrènica, depressiu/depressiva, maníac/maníaca, psicòtic/psicòtica, anorèxic/anorèxica
Centre de salut mental/centre de dia/centre de rehabilitació	Manicomi, psiquiàtric
Malalties mentals, problemes de salut mental	Malalties psiquiàtriques
Ingrés hospitalari	Internament

Taula 16. Terminologia correcta i incorrecta en situacions de malaltia mental

CONSEQÜÈNCIES

Els mitjans de comunicació resulten un àmbit clau des del punt de vista social, són un dels agents de socialització principals a través del contingut que transmeten de forma explícita i implícita.

El context en el qual ens movem, amb la seva riquesa de matisos i característiques, es trasllada a les notícies, els reportatges, les sèries, la publicitat, etc.; i viceversa. Així doncs, els mitjans de comunicació poden esdevenir motors potents de canvi per fomentar la construcció d'una societat diversa i igualitària, o incrementar estereotips, creences limitadores i discriminacions socioculturals.

De fet, el sociòleg Pierre Bourdieu incorporà el concepte de **violència simbòlica** fent referència a totes les pràctiques i els mecanismes emprats per imposar una visió del món jeràrquica i discriminatòria a través d'accions explícites o implícites gairebé inconscients, que formen part d'hàbits socials, elements socioculturals més o menys estesos, etc. D'aquesta manera, s'imposen valors i models de comportament que recorden i confirmen el lloc que *pertoca* a determinats grups poblacionals (dones, persones migrants, persones negres, persones LGBTI, etc.) dins d'aquesta estructura o jerarquia social. Algunes de les vies a través de les quals s'exerceix aquest tipus de violència són la publicitat, la música, el llenguatge popular (refrany), les pel·lícules, la literatura, les imatges que apareixen als mitjans de comunicació, etc.

Les conseqüències, per tant, de mantenir pràctiques inadequades com les que s'han anat descrivint al llarg d'aquesta guia són:

- Estigmatització de persones i grups poblacionals concrets per motius d'edat, sexe, gènere, orientació sexual, malaltia, discapacitat, ètnia, origen i religió.
- Jerarquització i segregació social.
- Polarització social.
- Obstaculització o bloqueig de l'acció col·lectiva que dificulta la capacitat d'autoorganització i d'organització com a grup poblacional o col·lectiu, segons el cas.
- Exclusió i aïllament de les persones que integren col·lectius que estan en una situació de més vulnerabilitat.
- Increment de les barreres socials i les discriminacions en àmbits diversos: ocupació, habitatge, participació ciutadana, etc.
- Impacte negatiu en la salut mental i el benestar psicosocial de les persones vulnerables.
- Interiorització personal dels estereotips i creences limitadores per part de les mateixes persones vulnerables.
- Desmotivació, sensació d'indefensió i afectacions en l'autoconcepte i el sentiment de pertinença.

- Increment del risc d'adquisició de comportaments conflictius i accés a estratègies d'afrontament poc adaptatives en resposta a la percepció social negativa.

Així mateix, en el tractament de notícies i continguts vinculats a situacions de discriminació o violència cap a qualsevol de les persones i els col·lectius mencionats, l'adopció de pràctiques inadequades constitueix una forma de victimització secundària.⁴ Les conseqüències d'aquest tractament poden ser molt diverses i tenir un impacte en múltiples àmbits de la vida de la persona afectada i del seu entorn. Algunes de les més habituals són:

- Increment o manteniment de les conseqüències físiques, psicològiques, sexuals, socials o econòmiques que inicialment s'haurien produït fruit de la situació de violència o discriminació patida per la víctima.
- Aparició de noves conseqüències físiques, psicològiques, sexuals, socials, econòmiques, laborals o jurídiques fruit de la mateixa revictimització (reexperimentació del trauma, dilatació dels processos, compatibilització amb la recuperació personal o amb les circumstàncies sociolaborals de la persona víctima, etc.).
- Sensació d'incomprensió, inseguretat, impotència, incertesa, frustració o indefensió. Aquests efectes es veuen agreujats tenint en compte les expectatives prèvies i la confiança dipositada en els equips professionals/mitjans de comunicació intervinents.
- Despersonalització, sensació de ser simplement un *objecte* que proporciona un testimoni o una informació.
- Esgotament i desgast físic, emocional o econòmic.
- Pèrdua de confiança respecte del paper dels mitjans de comunicació i l'ètica que haurien de garantir, especialment davant de situacions de violència o discriminació. Aquesta desconfiança pot ocasionar més reticències a acudir als mitjans de comunicació per part de professionals i supervivents per tal de sensibilitzar o visibilitzar determinades problemàtiques.
- Confusió, atribució de la responsabilitat de la situació de violència o discriminació patida o culpabilitat en relació amb l'activació de determinats recursos.
- Estigmatització, desconfiança, recel o aïllament per part de l'entorn social formal i informal.
- Més risc de patir noves victimitzacions.

⁴ **Victimització secundària o revictimització:** procés d'afectació afegit a una experiència traumàtica original com a conseqüència de la interacció de la persona víctima amb el sistema institucional, els organismes responsables implicats i altres agents externs, com els mitjans de comunicació. Pot agreujar les conseqüències inicials presentades per la persona victimitzada o provocar noves afectacions. És una forma de maltractament addicional i una violació dels drets legítims de la víctima.

BIBLIOGRAFIA I RECURSOS D'INFORMACIÓ

❖ Infància i adolescència

Bufflier, Isabelle. “De la vulnérabilité de l'enfant face aux médias”. Extret de: <https://www.cairn.info/revue-legicom-2007-1-page-5.htm>.

“Défendre les droits de l'enfant”. Extret de: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/championing2_fre.pdf.

“Communiqué de la Défenseure des enfants sur le respect par les médias des dispositions juridiques de protection des mineurs en matière d'information”. Extret de: https://www.afmif.fr/IMG/pdf_MELAMPOUS_No9_respect_medias_mineurs.pdf.

“Estudi del tractament mediàtic dels joves en la premsa digital catalana”. Extret de: https://www.cnjc.cat/sites/default/files/actualitat/adjunts/estudi_del_tractament_mediatic_de_es_joves_1.pdf.

❖ Joventut

Figueras, M.; Mauri, M. (2010). “Mitjans de comunicació i joves. Anàlisi de la situació, mecanismes d'intervenció i decàleg per a un tractament informatiu adequat de les persones joves”. Barcelona: Observatori Català de la Joventut. Extret de: <https://www.cnjc.cat/documentos/estudi-joves-i-mitjans-de-comunicacio.pdf>.

Rodon, E. (2020). “Estudi del tractament mediàtic dels joves en la premsa digital catalana”. Barcelona: Grup de Periodistes Ramon Barnils: Observatori Crític de Mitjans Mèdia.cat en col·laboració amb el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC) i el Consell de la Joventut de Barcelona (CJB). Extret de: <https://xarxanet.org/biblioteca/estudi-del-tractament-mediatic-dels-joves-en-la-premsa-digital-catalana>.

❖ Dona

Amnistia Internacional (2009). “Noticias que salvan vidas. Manual periodístico para el abordaje de la violencia contra las mujeres”. Extret de: <https://www.rionegro.com.ar/wp-content/uploads/documents/1/0/1531822.pdf>.

Balseiro, A.; Morcillo, C.; Martínez, L.; Ortiz, M.; Corcoy, M.; Ruiz, L.; Villegas, A. (2009). “Violencia de género. Claves y recursos para periodistas. Madrid: Asociación Española de Mujeres Profesionales de los Medios de Comunicación. Extret de: https://ameco.org.es/IMG/pdf/textos_11_ok.pdf.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2010). “Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació”. Extret de:

https://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/mco_recomanacions_tractament_violencia.pdf

Jiménez, R.; Mateu, J. M.; Barceló, C.; Pont, C.; Roig, M. “Llenguatge per la igualtat als mitjans de comunicació”. Institut Balear de la Dona. Extret de: https://oficinaigualtat.uib.cat/digitalAssets/297/297561_llenguatge-per-la-igualtat-als-mitjans-de-comunicacio.pdf.

Junta de Castilla y León (2017). “Guía para el tratamiento informativo de la violencia de género”. Extret de: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/profesionales/Investigacion/publicidadYMedios/recursos/guias/GuiaInformarVGJuntaCastillayLeon.PDF>.

Moreno, A.; Fuentes Lara, C.; Khalil, N. (2018). “Informe Gendercom. Brechas y oportunidades de género en la profesión de gestión de la comunicación en España”. Madrid: Asociación de Directivas de Comunicación. Extret de: <https://www.dircom.org/wp-content/uploads/2021/04/Informe-Gendercom.pdf>.

Mugarik Gabe ONG (2010). “¿Cómo dices? Una comunicación con equidad de género, una apuesta de Mugarik Gabe”. Extret de: https://www.mugarikgabe.org/wp-content/uploads/2019/03/06_comunicacion_genero.pdf.

Muntané, I.; García, V. (2018). “Guia Dones Valentes. Recomendaciones para informar sobre las agresiones sexuales”. Barcelona: Associació d’Assistència a Dones Agredides Sexualment. Extret de: <https://www.aadas.org.es/wp-content/uploads/2021/05/GUIA-DONES-VALENTES.pdf>.

Muntané, I.; García, V. (2018). “Mujeres valientes. Recomendaciones para informar sobre las agresiones sexuales”. Barcelona: Associació d’Assistència a Dones Agredides Sexualment. Díptic. Extret de: <https://www.aadas.org.es/wp-content/uploads/2021/05/RECOMENDACIONES.pdf>.

Who makes the news; WACC (2020). “6th Global Media Monitoring Project”. Extret de: https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/11/GMMP2020.ENG_FINAL.pdf.

Who makes the news; WACC (2020). “6º Proyecto de Monitoreo Global de Medios. Principales hallazgos”. Extret de: https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/08/GMMP-2020.Highlights.spa_FINAL.pdf.

Altres enllaços d’interès:

- Lamarea.com; Oxfam Intermon: “Taller de comunicación y género”: <https://www.informarsobreviolenciamachista.com/>.
- “Observatori de les dones en els mitjans de comunicació: Decàleg per a una millor representació de les dones en la comunicació”: <https://eina.observatoridelesdones.org/decaleg-de-recomanacions/>.

❖ Diversitat sexual i de gènere – Persones LGBTI

Federación de Servicios a la Ciudadanía CCOO (FSC-CCOO); Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Transexuales y Bisexuales (FELGTB) (2017). “Guía de buenas prácticas para el tratamiento de la diversidad sexual y de género en los medios de comunicación”. Extret de: <https://fsc.ccoo.es/00a27b9693177df496d0b9c1797af6cd000050.pdf>.

Federación de Servicios a la Ciudadanía CCOO (FSC-CCOO); Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Transexuales y Bisexuales (FELGTB) (2019). “Guía de buenas prácticas para el tratamiento de la diversidad sexual y de género en los medios de comunicación. 2ª edición”. Extret de: <https://www.ccoo.es/d049101d1a87483b97155ecf7302c028000050.pdf>.

Consell Audiovisual de Catalunya (CAC); Generalitat de Catalunya; Col·legi de Periodistes de Catalunya (2017). “Recomanacions sobre el tractament de les persones lesbianes, gais, bisexuals, transgèneres i intersexuals (LGBTI) als mitjans audiovisuals”. Extret de: https://www.cac.cat/sites/default/files/2018-02/Recomanacions_LGBTI_CA.pdf.

Promsex (2018). “Guía sobre temática LGBTI para periodistas y medios de comunicación”. Extret de: <https://promsex.org/wp-content/uploads/2018/08/GuiaLGBTparaComunicadores.pdf>.

Ajuntament de Barcelona. “Diversitat sexual i de gènere. Feminismes i diversitat sexual i de gènere”. Web: <https://ajuntament.barcelona.cat/lgtbi/ca> i glossari de termes: <https://ajuntament.barcelona.cat/lgtbi/ca/recursos-i-actualitat/glossari>.

❖ Diversitat sociocultural i ètnica

Col·legi de Periodistes de Catalunya (2010). “Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació”. Extret de: https://fcic.periodistes.cat/wp-content/uploads/2013/11/guia_diversitat.pdf.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) (2002). Recomanacions del CAC sobre el tractament informatiu de la immigració. Quaderns del CAC: Núm. 12. Extret de: https://www.cac.cat/sites/default/files/2019-05/Q12_recomanacions_CA.pdf

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) (2021). “Recomanacions sobre el tractament informatiu de les persones migrades i refugiades als mitjans de comunicació”. Extret de: https://www.mesadiversitat.cat/sites/default/files/2021-02/Recomanacions_persones_migrades_refugiades.pdf.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) (2013). “Guia de llenguatge inclusiu. Immigració, racisme i xenofòbia”. Extret de: https://www.mesadiversitat.cat/sites/default/files/2017-11/guia_breu_llenguatge_inclusiu.pdf.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) (2013). “El discurs mediàtic sobre la immigració a Catalunya. Reflexions per a la consecució d'un llenguatge inclusiu”. Extret de: https://www.mesadiversitat.cat/sites/default/files/2017-11/guia_llarga_llenguatge_inclusiu_0.pdf.

DIF CDMX (2017). “Guía para el uso del lenguaje inclusivo desde un enfoque de derechos humanos y perspectiva de género”. Extret de: <https://tavares.com.mx/docs/Guia%20de%20lenguaje%20inclusivo.pdf>

Ente Nacional de Comunicación (Enacom). “Observatorio de la discriminación en radio y TV, Argentina unida. Guía de buenas prácticas”. Extret de: <http://www.obserdiscriminacion.gob.ar/wp-content/uploads/2020/12/Migraciones.pdf>

Fundació CIDOB. “Petit glossari intercultural. DCIDOB”. Extret de: <https://www.raco.cat/index.php/DCidob/article/viewFile/19371/84693>

Fundació CIDOB. “Diversitat cultural i etnocentrisme. Glossari. DCIDOB”. Extret de: <https://raco.cat/index.php/DCidob/article/view/19636/19476>

Harresiak Apurtuz, ONG de Euskadi de Apoyo a Inmigrantes. “Inmigración y Medios de Comunicación. Manual recopilatorio de buenas prácticas periodísticas”. Extret de: https://www.inclusion.gob.es/oberaxe/ficheros/documentos/InmigracionMediosComunicacion_ManualRecopilatorioBBPPPeriodisticas.pdf

Organización Internacional para las Migraciones (OIM). “Glosario Internacional sobre Migración. Derecho Internacional sobre Migración: 7”. Extret de: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_7_sp.pdf

❖ **Persones grans**

Digital Transmèdia. “Com tractar adequadament la gent gran en els mitjans de comunicació”. Extret de: <http://digitaltransmedia.digitaltransformers.cat/tractar-adequadament-gent-gran-mitjans-comunicacio/>

Consell Comarcal del Baix Llobregat. *Imatge de la Gent Gran als mitjans de comunicació*. Extret de: <https://www.elbaixllobregat.cat/premsa/imatge-de-la-gent-gran-als-mitjans-de-https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/91197/1/17768.pdfcomunicaci%C3%B3>

Webinar. “El maltractament a les persones grans des d’una mirada preventiva i comunitària”.

Webinar. “Edatismes vers les persones grans: a què ens enfrontem?”.

Las personas mayores y los medios de comunicación en Bizkaia. Diputació Foral de Biscaia: Departament d’Acció Social.

❖ **Persones amb discapacitat**

D. A. *Periodismo social. El compromiso de la información*. Llibre d’estil. Servimedia, Madrid, 2007.

Fernández Iglesias, José Luis. “Guia d’estil sobre discapacitat per a professionals dels mitjans de comunicació”. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad, 2006.

Grup de Sensibilització en Salut Mental d'Andalusia. "Les persones amb trastorns mentals greus i els mitjans de comunicació. Recomanacions per a una informació no estigmatitzant".

"Guia de bones pràctiques de comunicació externa". Quaderns de bones pràctiques FEAPS.